

FINANSINSPEKTIONEN

Svenska konsumtionslån

1 oktober 2020

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	3
NULÄGE OCH EN TILLBAKABLICK	4
Syfte och datamaterial	5
Olika typer av långivare	6
Olika typer av lån	7
LÅNTAGARE	11
Låntagare med höga inkomster lånar mer	11
Konsumtionslån växer snabbt	12
Låntagare med tidigare lån har högst skuldkvoter	13
Låntagare med låga inkomster har högst lånebetalningskvoter	14
KOSTNADER FÖR ATT LÅNA	16
Kostnaden beror på ränta och löptid	16
Annuitetslån kostar mer än lån med rak amortering	16
Små lån kan vara början på en stor skuld	19
LÅNTAGARES BETALNINGSFÖRMÅGA	20
Metoder i långivares kreditbedömningar	20
Påminnelser och inkassokrav kan vara tecken på betalningsproblem	22
Bedömning av låntagares motståndskraft	24

Sammanfattning

Ett av Finansinspektionens (FI) uppdrag är att verka för ett högt skydd för konsumenterna på de finansiella marknaderna. Lån och lånebetalningar har stor betydelse för hushållens ekonomi och FI följer därför hur hushållens lån utvecklas. Hushållens lån består till cirka 80 procent av bolån och 20 procent av så kallade konsumtionslån. Bolånen analyseras årligen i FI-rapporten Den svenska bolånemarknaden. Den här rapporten analyserar i stället de konsumtionslån som svenska hushåll tar. Trots att konsumtionslånen endast utgör en liten del av hushållens totala lån, uppgår räntor och amorteringar på dessa lån till mer än hälften av hushållens totala lånebetalningar. Det beror på högre räntor och amorteringstakt jämfört med bolån. Kartläggningen visar också att enskilda konsumenter har problem att betala sina konsumtionslån. Sammantaget innebär detta att konsumtionslånemarknaden kan påverka många hushåll som därför är viktig för konsumentskyddet på de finansiella marknaderna.

Kartläggningen visar även att hushållens lån till konsumtion har växt. Blancolån på över 250 000 kronor har dessutom ökat mycket. Efterfrågan på stora blancolån kan ha ökat som en följd av stigande bostadspriser och låga räntor. Små konto- och kortkrediter samt fakturaköp, på belopp under 10 000 kronor, har ökat ännu mer än de stora blancolånen. De små lånen har stigit från fyra miljarder år 2008 till nära 50 miljarder 2019. Utvecklingen sammanfaller med en ökad e-handel och att konsumenterna ofta gör fakturaköp eller betalar med konto- och kortkrediter. De flesta konsumtionslånen i kartläggningen var små och hade en hög effektiv ränta. Det beror på att löptiden normalt var kort och att avgifterna var stora i förhållande till lånets storlek. Flera små lån kan även vara början på en större skuld om låntagaren ersätter eller utökar lånen i stället för att betala av dem. Det kan leda till att låntagaren får betalningsproblem. FI:s stresstester visar att många låntagare kan behöva betala mer än halva sin inkomst efter skatt i ränta och amorteringar om räntan ökar betydligt.

Slutligen visar kartläggningen även att en femtedel av konsumtionslånetagarna fick betalningspåminnelser och 4,5 procent fick inkassokrav. Bland låntagare under 25 år var andelen som fick inkassokrav drygt åtta procent. Fakturaköp, där kreditprövning inte är ett lagkrav, och små blancolån hade högst andel låntagare med betalningspåminnelser och inkassokrav. Detta tyder på att många låntagare får betalningssvårigheter. Den höga andelen som går till inkasso visar att det är viktigt att instituten gör en kreditprövning på låntagaren. Andelen som fick ett inkassokrav har sjunkit jämfört med förra årets kartläggning. En förklaring kan vara nya regler för högkostnadskrediter har införts och som kraftigt har dämpat utbudet av dessa lån.

Nuläge och en tillbakablick

Hushållens lån till konsumtion växer i en snabbare takt än deras bostadslån. Även om konsumtionslånen bara står för 20 procent av hushållens totala lånebörda, kan mer än hälften av lånebetalningarna i form av räntor och amorteringar hänföras till konsumtionslån. Dessa lån kan därför innebära risker för såväl enskilda hushåll som långgivare. I förlängningen kan konsumtionslånen också påverka den makroekonomiska utvecklingen och den finansiella stabiliteten. Syftet med denna kartläggning är att stärka Finansinspektionens (FI) analys av hushållens lån och arbetet med konsumentskydd.

Svenska hushåll lånar i hög utsträckning till bostadsköp och konsumtion. Totalt motsvarar hushållens lån cirka 80 procent av bruttonationalprodukten. Lån ger hushållen möjlighet att konsumera utan att de behöver spara till hela konsumtionsbeloppet. Därför kan möjligheten att låna vara bra för hushållen och även för ekonomin i sin helhet. Men lån kan också göra hushåll och långgivare sårbara, och i förlängningen även påverka ekonomin i stort negativt. Hushåll med en stor lånebörda binder upp en betydande del av sin framtida inkomst i räntebetalningar och amorteringar. Om hushållens ekonomiska förutsättningar ändras kan de få svårt att klara dessa åtaganden. Risker för betalningsproblem är större fören låntagare som har en begränsad förmåga att betala tillbaka lånet. Därför är en sund kreditprövning viktig för både låntagare och långgivare.

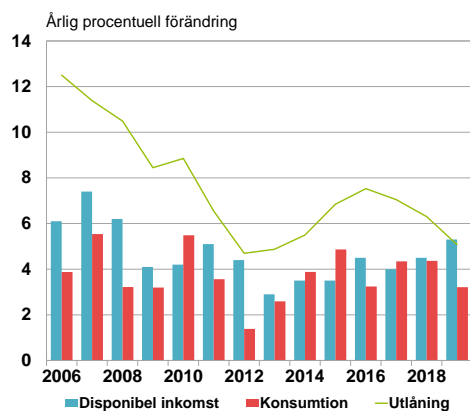
Det finns olika typer av lån. Ett bolån har en bostad som säkerhet. Andra lån är dels sådana som ges mot en annan säkerhet än bostad, till exempel en bil, dels lån utan säkerhet.¹ I denna rapport kallar vi alla lån som inte har bostad som säkerhet för *konsumtionslån*. Marknaden för konsumtionslån är mer varierad än bolånemarknaden. Det finns många olika typer av lån och långgivare. Lån kan även tas genom kreditförmedlare och ombud.² Vissa lån betalas ut kontant medan andra lån innebär att långgivaren betalar för en vara eller tjänst som den köper. Konsumenten handlar därmed på kredit.

Hushållen har under en längre period gynnats av en god konjunktur och hushållens inkomster har ökat mer än deras konsumtion (diagram 1). Samtidigt har hushållens lån ökat ännu snabbare än inkomsterna. Det beror till stor del på att bostadspriserna (och

¹ Lån som tas av en konsument för att användas i en enskild näringsverksamhet ingår inte i kartläggningen. Sådana lån anses inte vara konsumentkrediter enligt konsumentkreditlagen (2010:1846).

² Både kreditförmedlare och ombud fungerar som mellanhänder mellan en konsument eller företag och en långgivare. Ombuden gör det möjligt för en konsument att betala varan eller tjänsten med kredit. Ombuden kan antingen få provision på den förmedlade volymen eller en del av det kunden betalar till långgivaren om lånet blir räntebärande.

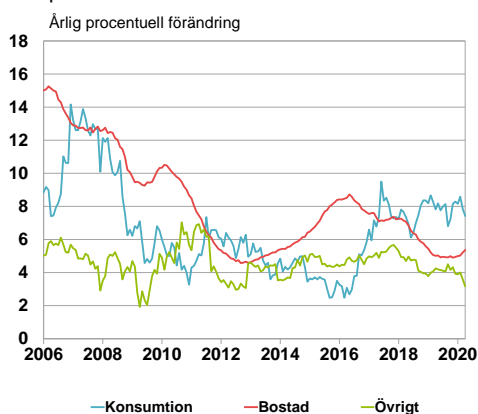
Diagram 1. Tillväxt i hushållens lån, inkomst och konsumtion

Källa: SCB.

Anm.: Årsgenomsnitt är beräknade på kvartals- eller månadsvis data. Senaste observationerna som används är 2019.

Diagram 2. Tillväxt i hushållens lån fördelad på ändamål

Källa: SCB.

Anm.: Tillväxttaktarna är justerade för omklassificeringar samt köpta och sålda lån. Senaste observationen är augusti 2020.

Tabell 1. Stickprovets sammansättning

Antal, kronor och miljoner kronor

	Antal låntagare	Belopp (medel)	Volym
Blancolån	20 974	111 200	2 300
Objektlån	7 286	156 400	1 100
Konto- och kortkredit	48 389	13 200	600
Fakturaköp	239 944	1 800	400
Kombination*	122		
Alla	316 715	14 400	4 600

Källa: FI.

Anm.: *Avser samtliga kombinationer av ovanstående lånetyper. Totalt hade 122 hushåll har mer än en lånetyp i stickprovet.

bolånen) som står för drygt 80 procent av hushållens totala lån har vuxit snabbt.

FI kan konstatera att hushållens konsumtionslån samvarierar med konjunkturutvecklingen över tiden. De senaste åren har lån utan säkerhet vuxit snabbare än bolån (diagram 2). Under högkonjunkturen före finanskrisen var tillväxttakten hög för att sedan mattas av i slutet av 2008. Sedan 2016 har den ökat snabbt igen. I dagsläget växer konsumtionslån utan säkerheter³ med drygt 7 procent per år, vilket är snabbare än ökningen av bolånen. Lån till konsumtion utgör knappt en femtedel av hushållens totala lån. Sett till räntekostnader och lånebetalningar står däremot konsumtionslån för en större andel av de totala betalningarna än bolån, eftersom räntor och amorteringar är betydligt högre.⁴

Eftersom konsumtionslånen utgör en förhållandevis liten del av hushållens totala lån bedömer FI att de påverkar ekonomin i in helhet endast i en begränsad utsträckning. Men konsumtionslånen kan påverka enskilda hushåll mycket, eftersom lånen ofta har höga räntor och avgifter. De har dessutom vanligtvis kortare löptid än bolån. Det kan innebära att ett relativt litet lån har en hög månadsbetalning, men under en kortare tid. Det finns även en risk för att hushåll kan få svårt att betala sina lån om de inte amorterar ner lånen utan i stället lägger om eller utökar dem, eftersom lånets kostnader i sådana fall ökar

Riskerna för både långivare och låntagare kan påverkas av om lånet har en säkerhet och beroende på vad syftet med lånet är. Om det finns en säkerhet för lånet kan långivaren sälja säkerheten och därigenom begränsa sin kreditförlust och låntagarens restskuld. För låntagaren spelar också syftet med lånet en roll. Om lånet används för att renovera bostaden kan bostadens värde öka, vilket kan kompensera för lånekostnaderna. Men om lånet i stället finansierat en resa finns det ingen säkerhet som kan täcka delar av lånet vid fallissemang. Det kan ha betydelse om låntagaren hamnar i ett svårt ekonomiskt läge.

SYFTE OCH DATAMATERIAL

Kartläggningen beskriver marknaden för konsumtionslån och omfattar låntagare som har tagit ett nytt konsumtionslån. Syftet är främst att öka förståelsen för hur dessa lån påverkar låntagares ekonomi. Det insamlade materialet består av tre delar:

- *Stickprov av enskilda lån (mikrodata)*: Stickprovet omfattar lån som långivarna gav mellan den 15 och 24 maj 2019. Efter

3 Konsumtionslån utan säkerheter följer SCB:s definition och avser blancolån och revolverande krediter.

4 Om vi antar att bolåneräntan är två procent och räntan på konsumtionslån är tio procent, utgör räntekostnaden för konsumtionslån mer än hälften av hushållens räntekostnader. Med amorteringar ökar konsumtionslånen andel av skuldbetalningarna ännu mer.

Tabell 2. Låntagarinformation fördelad på typ av långgivare

Genomsnitt av år, kr, procent och månader

Långgivare	Ålder	Inkomst	Nytt lån	Skuld	Ränta	Löptid
SB	43	27 200	84 900	1 195 200	7	54
NB	43	24 800	55 100	928 400	13	44
OFB	44	23 400	57 000	1 122 300	12	32
KB	45	29 600	24 600	1 270 400	14	18
SFB	40	19 000	2 000	33 900	7	6
KKRI	38	21 300	17 500	515 700	20	31

Källa: FI.

Anm.: Inkomst avser nettointkomst. Ränta avser inrapporterad nominell ränta. Uppgift om lånebörda saknas för nästan samtliga fakturaköp i stickprovet.

Tabell 3. Fördelning av nya låntagare (antal) efter typ av långgivare och lånestorlek (tkr)

Procent

Lånestorlek	SB	NB	OFB	KB	SFB	KKRI	Total
< 2	0,3	2,3	0,5	1,2	60,1	0,4	64,7
2-5	0,3	1,3	0,5	1,3	8,7	0,2	12,3
5-10	0,4	1,4	0,4	1,5	2,9	0,1	6,8
10-20	0,5	1,5	0,2	1,5	1,4	0,2	5,2
20-50	0,8	1,7	0,2	1,1	0,7	0,2	4,7
50-100	0,7	1,0	0,3	0,3	0,2	0,1	2,5
100-200	0,6	1,0	0,4	0,1	0,0	0,0	2,2
> 200	0,4	0,9	0,2	0,2	0,0	0,0	1,7
Total	3,9	11,1	2,6	7,3	74,0	1,2	100

Källa: FI.

Tabell 4. Fördelning av nyutlåning (volym) efter typ av långgivare och lånestorlek (tkr)

Procent

Lånestorlek	SB	NB	OFB	KB	SFB	KKRI	Total
< 2	0,0	0,1	0,0	0,1	2,8	0,0	3,1
2-5	0,1	0,3	0,1	0,3	1,9	0,1	2,7
5-10	0,2	0,8	0,2	0,8	1,4	0,1	3,4
10-20	0,5	1,6	0,2	1,6	1,4	0,2	5,4
20-50	2,0	3,9	0,5	2,3	1,5	0,4	10,6
50-100	4,0	5,4	1,5	1,3	0,8	0,3	13,3
100-200	6,5	10,3	4,0	1,3	0,3	0,3	22,7
> 200	9,9	20,0	3,8	4,8	0,3	0,1	38,8
Total	23,2	42,4	10,3	12,4	10,2	1,4	100

Källa: FI.

bearbetning ingår 316 715 hushåll i stickprovet (tabell 1). Informationen i stickprovet innehåller bland annat uppgifter om de nya lånen, låntagarnas inkomster, total lånebörda, avtalad ränta och övriga kostnader.

- *Aggregerad data.* FI har även samlat in information om kreditgivarnas totala utlåning av konsumtionslån. Informationen omfattar exempelvis totala utlåningsvolymerna fördelade på låntagarnas ålder och storleken på lånen de har tagit. Uppgifterna sträcker sig från 2008 till och med 2019.
- *Kvalitativa uppgifter.* Långgivarna har besvarat ett antal fördjupningsfrågor där de har lämnat allmän och detaljerad information. Fördjupningsfrågorna berör bland annat metoder för kreditprövning.

FI gör denna kartläggning för tredje gången. Sedan år 2018 ingår konsumentkreditinstitut i undersökningen.⁵ I årets rapport har vi totalt samlat in uppgifter från 36 långgivare.⁶ Då det var färre långgivare i den första kartläggningen för 2017 kan inte resultaten alltid jämföras med följarets och årets rapport.

OLIKA TYPER AV LÅNGGIVARE

Eftersom det finns stora skillnader mellan långgivarna har vi delat in dem i sex grupper. *Storbanker (SB)* har generellt ett mer heltäckande utbud av produkter, än övriga långgivare, och erbjuder både lån med och utan säkerhet. En *nischbank (NB)* är ofta specialiserad inom ett eller några få områden, till exempel konsumtionslån. Ett *objektsfinansieringsbolag (OFB)* ger i huvudsak lån mot annan säkerhet än bostad. Ett *kortföretag (KB)* erbjuder främst kortkrediter där låntagaren normalt har ett förutbestämt kreditutrymme, en så kallad limit. *Säljfinansieringsbolag (SFB)* ger lån vid köp av en vara eller tjänst. *Konsumentkreditinstitut (KKRI)* erbjuder lån utan säkerhet till konsumenter. De lånar ofta ut mindre belopp under en kortare tid. Men det finns också konsumentkreditinstitut som erbjuder större lån med längre löptider.

Låntagare hos storbanker, nischbanker och kortbolag tog i genomsnitt störst lån i kartläggningen (tabell 2). Säljfinansieringsbolagen och konsumentkreditinstituten har i genomsnitt de yngsta låntagarna. Dessa låntagare har även lägre inkomster. Konsumentkreditinstitutens kunder får i genomsnitt betala betydligt högre räntor⁷. Storbankernas

5 Ett konsumentkreditinstitut har tillstånd enligt lagen (2014:275) om viss verksamhet med konsumentkrediter (LVK). FI och Konsumentverket delar på tillsynen över konsumentkreditinstituten. FI ansvarar för tillståndsprövning och övervakar att företagen följer bestämmelserna i LVK samt andra bestämmelser. Konsumentverket utövar tillsyn över att konsumentkreditlagen följs.

6 Tillsammans står bolagen i denna kartläggning för 86 procent av volymen blanclånen och 90 procent av volymen lån mot annan säkerhet än bostad.

7 I förra årets rapport uppgick genomsnittsräntan hos konsumentkreditinstituten till 90 procent och i årets rapport, som innehåller samma bolag, hade snittrentan sjunkit till 20 procent. Det beror på att det har införts en ny lagstiftning mellan de två mätperioderna.

Tabell 5. Fördelning av nya låntagare (antal)
efter typ av långgivare och lånetyp

Procent							
	SB	NB	OFB	KB	SFB	KKRI	Total
Blancolån	2,2	3,3	-	0,2	0,2	0,7	6,6
Objektslån	0,3	0,9	1,0	0,2	-	-	2,3
Konto- och kortkredit	1,5	5,2	1,6	6,8	-	0,1	15,3
Fakturaköp	-	1,6	-	-	73,8	0,4	75,8
Total	3,9	11,1	2,6	7,3	74,0	1,2	100

Källa: FI

Tabell 6. Fördelning av nytulning (volym)
efter typ av långgivare och lånetyp

Procent							
	SB	NB	OFB	KB	SFB	KKRI	Total
Blancolån	16,7	29,0	-	3,4	0,9	1,3	51,3
Objektslån	3,7	8,9	9,5	2,9	-	-	25,1
Konto- och kortkredit	2,8	4,4	0,8	6,1	-	0,1	14,0
Fakturaköp	-	0,2	-	-	9,3	0,1	9,6
Total	23,2	42,4	10,3	12,4	10,2	1,4	100

Källa: FI.

Tabell 7. Antal låntagare och genomsnittlig
lånestorlek

Antal, kronor					
	År	Blanco- lån	Objekts- lån	Konto- och kort- kredit	Faktura- köp
Antal	2017	11 177	4 895	21 989	80 910
	2018	13 740	3 373	28 073	281 781
	2019	13 711	4 135	27 734	238 850
Belopp	2017	122 298	144 222	12 008	2 665
	2018	113 055	152 363	11 425	1 589
	2019	123 326	150 283	13 215	1 808

Källa: FI.

Anm.: Tabellen visar ett urval av långgivare som gör att åren kan jämföras.

kunder har tillsammans med objektfinansbolag och kortbolag i genomsnitt störst lånebörda vid tidpunkten då det nya lånet tas. Total lånebörda innefattar även bolån och andelen låntagare med bolån är betydligt vanligare bland kunder i storbanker och kortbolag.

Säljfinansbolagen stod för nära tre fjärdedelar av låntagarna i stickprovet (tabell 5), men de stod för endast tio procent av den utlånade volymen (tabell 6). Storbankerna svarar för ungefär 23 procent av den totala utlånade andelen och nischbankerna för cirka 42 procent. Objektfinansieringsbolagen, kortbolagen och säljfinansbolagen stod för ungefär tio procent vardera, medan konsumentkreditinstituten stod för cirka 1,4 procent.

OLIKA TYPER AV LÅN

Det finns många olika typer av konsumtionslån. Därför har vi delat in dem i följande fyra grupper: *blancolån*, *objektslån*, *konto- och kortkrediter* och *fakturaköp*.⁸

Enligt konsumentkreditlagen behöver inte långgivare göra en kreditprövning under vissa villkor⁹, om bland annat krediten

- är räntefri,
- avser ett kreditköp (fakturakredit) som ska betalas inom tre månader, och
- enbart är förknippad med en obetydlig avgift

Baserat på jämförbara urval mellan åren finner vi att det är ungefär lika många hushåll som tog blancolån eller konto- och kortkrediter 2019 som 2018. Men det genomsnittliga lånen var 10 000 kronor respektive 2 000 kronor högre 2019, än året dessförinnan. För objektfinansiering är det i stället fler låntagare och något lägre genomsnittligt lånebelopp. Det är drygt 40 000 färre låntagare som tog lån med faktura (fakturaköp) jämfört med 2018 (Tabell 7).¹⁰

Beloppen för nytagna konsumtionslån varierar mycket. Två tredjedelar av lånen understiger 2 000 kronor och ungefär fem procent överstiger 100 000 kronor (tabell 3). Sett till utlånad volym är förhållandet det omvända, endast tre procent understiger 2 000 kronor och drygt 60 procent överstiger 100 000 kronor (tabell 4). Sammanlagt uppgår nytulningen 2019 från bolagen i kartläggningen till 168 miljarder kronor.¹¹ Drygt en tredjedel var blancolån, en

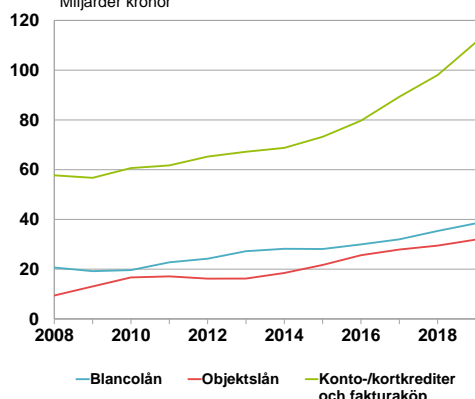
8 Lånetyperna *Konto- och kortkrediter* och *Fakturaköp* utgör tillsammans *Revolverande krediter* i Konsumtionslånerapporterna 2017 och 2018.

9 Se konsumentkreditlagen (2010:1846). För vissa fakturakrediter finns undantag (4 § 1 konsumentkreditlagen).

10 Att antalet krediter har minskat beror bland annat på justering av vilka krediter som skulle ingå i kartläggningen.

11 Siffran stämmer inte helt överens med data enligt diagram 3. Där ingår endast bolag i kartläggningen som rapporterat data för hela tidsperioden.

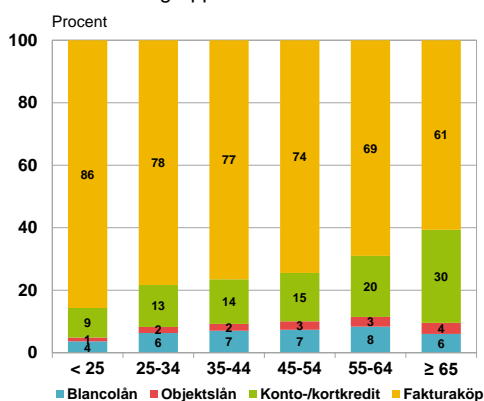
Diagram 3. Nyutlåning uppdelat efter lånetyp
Miljarder kronor

Källa: FI.

Anm.: Avser aggregerad data. Diagrammet visar nyutlåning hos de bolag i kartläggningen som rapporterat data för hela tidsperioden. Konto- och kortkrediter och fakturaköp redovisas tillsammans på grund av FI:s tidigare indelning.

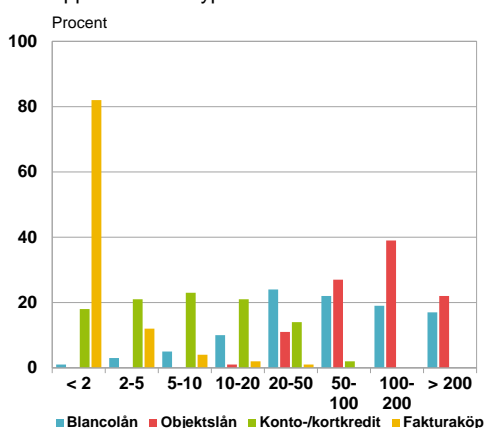
Diagram 4. Fördelning av lånetyper uppdelad i olika åldersgrupper
Procent

Källa: FI.

Anm.: Varje stapel visar fördelningen mellan lånetyperna för respektive åldersgrupp. Andelarna är baserade på antal hushåll per lånetyp.

Diagram 5. Fördelning av storlek (tkr) uppdelad efter typ av lån
Procent

Källa: FI

Anm.: Staplarna för varje lånetyp summerar till 100 procent.

femtedel var objektslån och resten olika typer av konto- och kortkrediter samt fakturaköp.

Bolagen i kartläggningen har ökat sin nyutlåning med 107 procent sedan 2008 (diagram 3). Det motsvarar sju procent om året i genomsnitt. Nya blankolån har växt med sex procent per år, objektslån med 12 procent och konto- och kortkrediter samt fakturaköp med sex procent. Mellan 2018 och 2019 ökade nyutlåningen av blankolån med 8,7 procent och objektslån med 8,3 procent. Tillväxttakten för konto- och kortkrediter och fakturaköp var 13,5 procent. Det var en större andel fakturaköp och en lägre andel av övriga lånetyper för låntagare under 25 år. Konto- och kortkrediter var vanligare bland låntagare som är 65 år eller äldre (diagram 4).

Blankolån

Ett blankolån är ett räntebärande lån utan säkerhet som har en avtalad amorteringsplan och en fastställd förfallodag. Låntagaren kan exempelvis använda blankolån när den köper varor eller tjänster, och för bostadsändamål (till exempel som handpenning eller för renovering). Dessutom kan ett blankolån ersätta befintliga lån.

I kartläggningen ingår cirka 20 000 låntagare med nya blankolån. Det genomsnittliga lånet var strax över 110 000 kronor. Drygt vart tredje blankolån var större än 100 000 kronor och vart femte större än 200 000 kronor (diagram 5). Blankolånen stod för lite mer än hälften av volymen i kartläggningen men enbart för 7 procent av antalet låntagare. Storbanks och nischbanks är störst på blankolån sett till både antalet låntagare och utlåningsvolym (tabellerna 5 och 6).

Objektslån – lån mot annan säkerhet än bostad

En objektslån liknar på flera sätt blankolån men har en underliggande säkerhet, som ofta är en bil.¹² Konsumenter kan använda både objektsfinansiering och blankolån för att köpa större kapitalvaror. I kartläggningen ingår 7 300 hushåll med nya lån för objektsfinansiering.

Drygt 60 procent av dessa lån var större än 100 000 kronor och vart femte lån översteg 200 000 kronor (diagram 5). Det genomsnittliga lånet var cirka 156 000 kronor. Ungefär en fjärdedel av den utlånade volymen i kartläggningen var lån mot annan säkerhet än bostad. Objektsfinansbolag och nischbanks var störst på objektslån sett till både antalet låntagare och utlåningsvolym (tabellerna 5 och 6).

Konto- och kortkrediter

FI har i tidigare konsumtionslånerapporter använt begreppet *revolverande krediter* som ett samlingsnamn för såväl fakturaköp som

¹² Ett objektslån kan erbjudas på flera olika sätt. Ett exempel är billån. Det kan tillhandahållas genom att en långivare betalar för bilen hos handlaren. Därefter läggs lånet upp som en avbetalningskredit. I stickprovet utgörs cirka 96 procent av objektslånen av billån och resterande andel hade främst av båtar som underliggande säkerhet.

Tabell 8. Fördelning av lånestorlek (kr) för fakturaköp

Lånestorlek	2017	2018	2019
Under 500	30	42	38
5 00-1 000	23	24	25
1 000-2 500	24	21	23
2 500-5 000	11	7	8
Över 5 000	12	6	7
Total	100	100	100

Källa: FI.

Anm.: Avser summan av fakturaköp för hushållen i stickprovet. Drygt 80 procent av hushållen hade endast ett fakturaköp, 12 procent hade två fakturaköp och resterande andel hade mer än två fakturaköp i stickprovet. 246 hushåll hade 10 fakturaköp eller mer under stickprovsperioden på 9 dagar.

konto- och kortkrediter. Men det finns skillnader mellan lånetyperna som gör att vi delar upp dessa i årets rapport.

- En *kortkredit* är ett förutbestämt utrymme som låntagaren kan använda genom ett kreditkort.
- En *kontokredit* fungerar på liknande sätt men där är kreditutrymmet kopplat till ett konto, till exempel hos en bank eller butik.

Nästan 90 procent av låntagarna i stickprovet avser kreditkort. Vanligtvis finns det inte en förutbestämd avbetalningsplan. Men det finns ett lägsta belopp som kortinnehavaren ska betala varje månad, till exempel 1/24-del av den utnyttjade krediten. I kartläggningen ingår bara konto- och kortkrediter som hade inneburit en kostnad för låntagaren. Sådana kostnader kan vara räntekostnad, dröjsmålsränta, påminnelse- eller förseningsavgift.

Knappt 50 000 låntagare med konto- eller kortkrediter ingår i stickprovet. Det motsvarar ungefär 15 procent av både antalet låntagare och av den totala volymen. Den genomsnittliga utnyttjade krediten var drygt 13 000 kronor, och över 40 procent av krediterna var mindre än 5 000 kronor. Alla olika typer av långivare, förutom säljfinansbolag, erbjuder konto- eller kortkrediter (tabellerna 5 och 6).

Fakturaköp

FI har delat upp fakturaköp i följande tre typer:

1. Den första kredittypen är ett renodlat fakturaköp utan möjlighet/rättighet, för låntagaren, att omvandla krediten till en delbetalning. Om kunden missar att göra en inbetalning på förfallodatomet kan dröjsmålsränta eller påminnelseavgift läggas på det ursprungliga beloppet. Cirka 1 600 krediter, eller en halv procent av fakturaköpen, hade detta upplägg.
2. Den andra kredittypen är ett fakturaköp som kan omvandlas till en delbetalning efter att fakturan ställts ut. Detta är den vanligaste formen av fakturaköp och utgör knappt 60 procent av stickprovet.
3. Resterande 40 procent utgörs av den tredje kredittypen, vilket är ett på förhand avtalat fakturaköp där kunden kan välja att månadsvis delbetala valfritt belopp. Vanligtvis amorteras dessa krediter med minst en 1/24-del av den utnyttjade krediten.

Kredittiden vid ett fakturaköp varierar vanligen mellan en och 12 månader. Ungefär 54 procent av fakturaköpen hade en avtalad

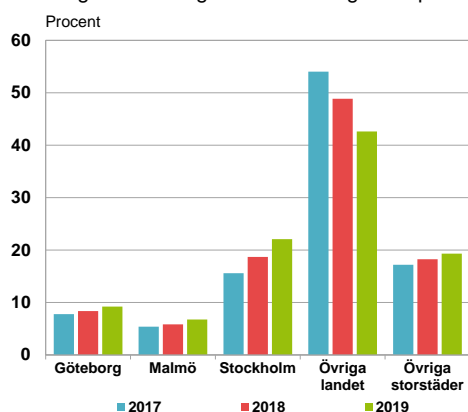
löptid på en månad eller mindre¹³ och knappt 40 procent har en löptid på 12 månader. Gemensamt utgör fakturaköp över 75 procent av låntagarna i stickprovet. Men då beloppen är små jämfört med andra lånetyper motsvarar det mindre än 10 procent av den utlånade volymen. Den genomsnittliga krediten för fakturaköp var cirka 1 800 kronor. Nära 40 procent av krediterna understiger 500 kronor och drygt 60 procent understiger 1 000 kronor (tabell 8).

¹³ Om kredittiden är mindre än en månad har en månad rapporterats.

Låntagare

Låntagare med de högsta inkomsterna tog de största lånen och hade de högsta skuldkvoterna i genomsnitt. Men unga låntagare och de med de lägsta inkomsterna betalade mest i ränta och amorteringar i förhållande till sin disponibla inkomst.

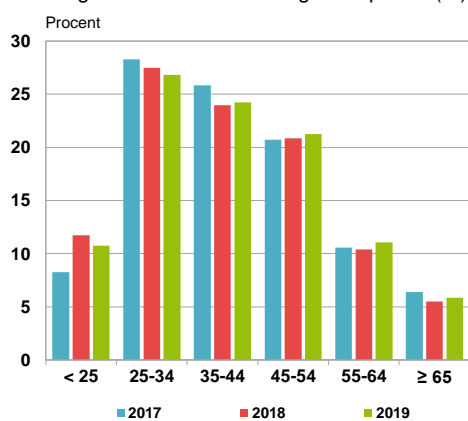
Diagram 6. Geografisk fördelning i stickprovet

Källa: FI.

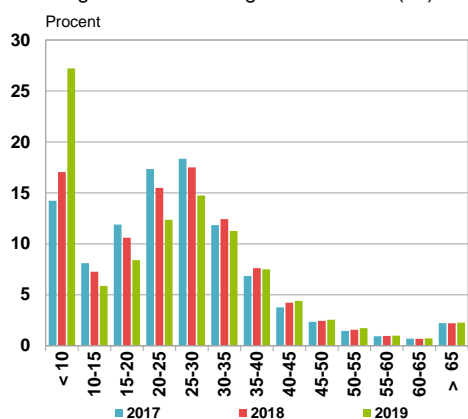
Anm.: Stockholm, Göteborg och Malmö avser storstadsregionerna.

Diagram 7. Åldersfördelning i stickprovet (år)

Källa: FI.

Diagram 8. Fördelning bruttointkomst (tkr)

Källa: FI.

Ett sätt att studera låntagarna är att dela upp dem geografiskt.

Låntagare i storstadsregionerna Göteborg, Malmö och Stockholm stod sammanlagt för 38 procent av lånen, vilket kan jämföras med att cirka 40 procent av Sveriges befolkning bor i dessa regioner. Låntagare som inte bor i storstadsregionerna (kategorin Övriga landet) tog drygt 40 procent av antalet konsumtionslån (diagram 6).¹⁴

Låntagare mellan 25 och 34 år stod för den största andelen av de nya lånen i stickprovet (diagram 7). Nästan två tredjedelar av låntagarna i stickprovet var under 45 år, medan sex procent var över 65 år. Vilket kan jämföras med att nästan var femte person i landet är över 65 år.

LÅNTAGARE MED HÖGA INKOMSTER LÅNAR MER

Ett annat sätt att dela upp låntagarna är efter deras inkomster. Cirka 2,7 procent av låntagarna hade en rapporterad inkomst före skatt på noll kronor. Det är en lägre andel än i förra årets kartläggning då 13 procent hade en rapporterad inkomst på noll kronor.¹⁵ När vi bortser från låntagare med en rapporterad inkomst på noll kronor hade en femtedel av låntagarna en inkomst före skatt under 10 000 kronor i månaden (diagram 8). Det är en högre andel jämfört med tidigare år.

Nästan alla låntagare hos säljfinansieringsbolag som saknade uppgift om inkomst tog ett lån under 2 000 kronor.

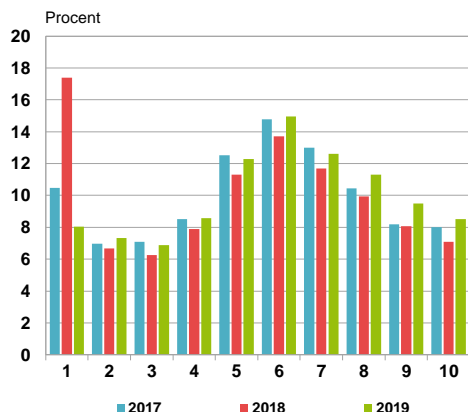
Låntagarna med de lägsta inkomsterna tar mindre lån än de med högre inkomster. Låntagare i den lägsta inkomstdecilen¹⁶ tog i genomsnitt blancolån på 73 000 kronor (diagram 10). Det genomsnittliga blancolånet i den högsta inkomstdecilen var 153 000 kronor, vilket är mer än dubbelt så stort. Samma förhållande gäller även för objektslån samt konto- och kortkrediter. För fakturaköp var den genomsnittliga krediten ungefär samma för alla inkomstnivåer. Det finns därmed en tydlig koppling mellan inkomst och storlek på lån. Det är bra för konsumentskyddet och den finansiella stabiliteten eftersom det indikerar att återbetalningsförmågan påverkar lånets storlek.

14 De regioner som används är Storgöteborg, Stormalmö, Storstockholm, Övriga landet och Övriga storstäder. Övriga storstäder inkluderar kommunerna Borås, Eskilstuna, Gävle, Halmstad, Helsingborg, Jönköping, Karlstad, Kristianstad, Linköping, Norrköping, Sundsvall, Umeå, Uppsala, Västerås, Växjö och Örebro. I kategorin Övriga landet ingår de kommuner som inte är med i de andra kategorierna.

15 Skillnaden kan bero på bättre kvalitet för rapporterade inkomster.

16 Deciler skapas genom att hushållen delas in i 10 lika stora delar baserat på deras inkomst.

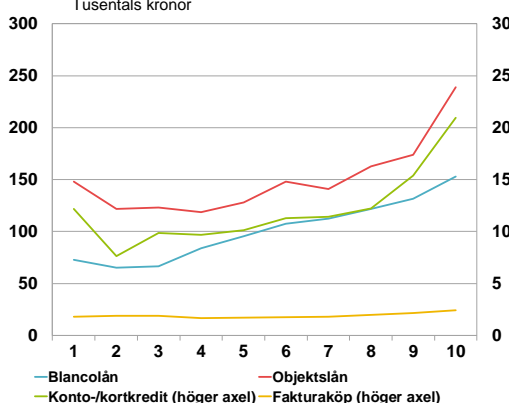
Diagram 9. Inkomstdeciler

Källa: FI.

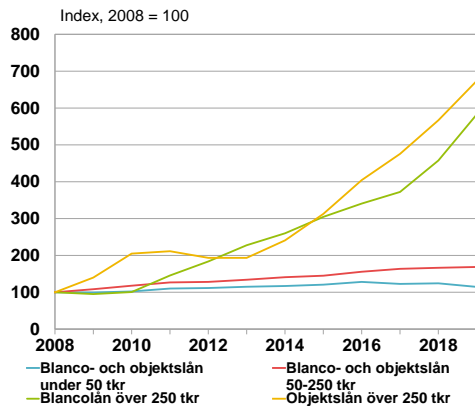
Anm.: Deciler delar in låntagarna i tio lika stora delar baserat på huvudlåntagarens inkomst. Låntagare utan rapporterad inkomst ingår inte

Diagram 10. Genomsnittlig lånestorlek för olika lånetyper uppdelat i inkomstdeciler
Tusentals kronor

Källa: FI.

Diagram 11. Nyutlåning av konsumtionslån uppdelade på lånestorlek
Index, 2008 = 100

Källa: FI.

Anm.: Avser aggregerad data. Diagrammet visar nyutlåning hos de bolag i kartläggningen som rapporterat data för hela tidsperioden.

Låntagare med en inkomst före skatt under 17 000 kronor tar drygt åtta procent av lånen mellan 100 000 kronor och 200 000 kronor. Och fem procent av lånen över 200 000 kronor. För dessa låntagare var lånets genomsnittliga månadsbetalning 3 400 kronor före ränteavdrag. Det motsvarar lite mer än en sjättedel av deras inkomst efter skatt. Genomsnittlig löptid var drygt sju år för dessa låntagare.

Kartläggningen visar inte hela bilden

FI:s kartläggning fångar enbart nya lån som låntagaren har tagit hos en enskild långivare. Det gör att vi inte vet vilka som har tagit lån hos flera långivare under perioden för stickprovet. Följaktligen underskattar vi hur stor del av inkomsten vissa låntagare använder för att betala på sina lån. Sedan finns det hushåll där flera inkomsttagare delar på utgifterna. För sådana låntagare överskattar vi hur stor del av inkomsten som går till lånebetalningar. Nya låntagare som sedan tidigare hade ett bolån tog 35 procent av blancolånen och 54 procent av objektslånen.¹⁷ Sammantaget stod bolånetagare för 40 procent av volymen av nya blancolån och 60 procent av objektslånen.

KONSUMTIONSLÅN VÄXER SNABBT

Det har blivit allt vanligare med konsumtionslån under det senaste årtiondet. Nyutlåningen av blancolån och objektslån som understiger 50 000 kronor har ökat med ungefär 23 procent sedan 2008. Och lån mellan 50 000 och 250 000 kronor har under samma period ökat med ungefär 94 procent. Blanco- och objektslån över 250 000 kronor har ökat med 370 respektive 513 procent under samma period. (Diagram 11).

Små krediter har ökat mest

Konto- och kortkrediter samt fakturaköp under 10 000 kronor har under samma tidsperiod ökat betydligt mer. Volymen av nya lån har ökat mer än 1 000 procent och antalet nya lån med över 4 000 procent.¹⁸ För kreditbelopp över 10 000 kronor har ökningen i volym under samma tidsperiod endast varit 36 procent.

År 2008 uppgick nyutlåningen av belopp under 10 000 kronor genom konto- och kortkrediter samt fakturaköp till cirka fyra miljarder kronor jämfört med nära 50 miljarder kronor år 2019. Utvecklingen sammanfaller med att e-handel och internetköp ökat som oftare betalas med faktura eller med konto- och kortkrediter.

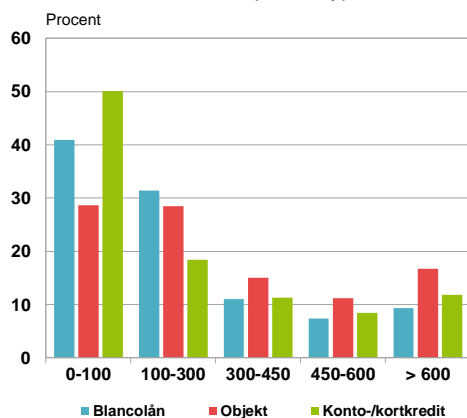
Stora konsumtionslån har också ökat mycket

Utlåningsvolymen av nya blancolån över 250 000 kronor var nästan fem gånger större år 2018 än tio år tidigare (diagram 11). Ökningen har varit särskilt stor under de senaste fem åren, där den årliga tillväxttakten i genomsnitt uppgått till knappt 20 procent. Det hänger

¹⁷ Långivarna rapporterade uppgift om bolån (eller inte) för 53 441 av låntagarna. Cirka 54 procent av dessa hade ett bolån.

¹⁸ Konto- och kortkrediter och fakturaköp rapporteras gemensamt av bolagen i kartläggningen.

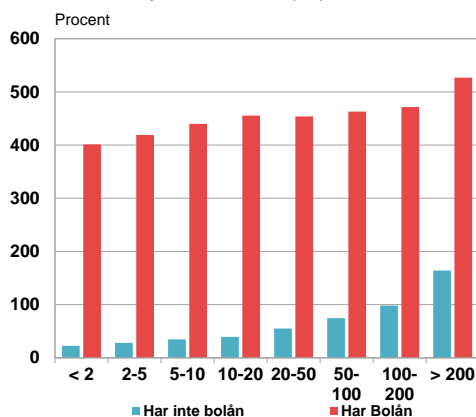
Diagram 12. Andel låntagare med olika skuldkvoter fördelade på lånetyp

Källa: FI.

Anm.: Skuldkvoter över 2 000 procent och fakturaköp är exkluderade.

Diagram 13. Genomsnittlig skuldkvot fördelade på lånestorlek (tkr) och bolån

Källa: FI.

Anm.: Beräkningarna bygger på totalt 52 006 låntagare där uppgifter finns. 28 091 av låntagarna hade ett bolån. Skuldkvoter över 2 000 procent och fakturaköp är exkluderade.

ihop med en stark konjunktur och låga räntor. Samtidigt har bostadspriserna stigit kraftigt under perioden. Sedan FI införde bolånetaket 2010 kan hushållen bara ta bolån upp till 85 procent av bostadens värde. Efterfrågan av större blankolån kan ha ökat på grund av stigande bostadspriser och bolånetaket. Även amorteringskraven kan ha påverkat blankolånen eftersom en utökning av bolån påverkar det amorteringsgrundande lånebeloppet. Därför kan vissa låntagare ibland föredra blankolån framför bolån.

LÅNTAGARE MED TIDIGARE LÅN HAR HÖGST SKULDKVOTER

Skuldkvoten visar en låntagares lånebörda i förhållande till inkomsten. FI beräknar kvoten som låntagarens totala lånebörda¹⁹ genom årsinkomst före skatt.²⁰ En hög skuldkvot innebär att låntagaren har stora lån i förhållande till sin inkomst. Bland låntagare med höga skuldkvoter är det vanligt med bolån. En hög skuldkvot kan vara en indikation på sårbarhet. I samband med högre ränta eller inkomstbortfall kan hushåll med höga skuldkvoter behöva anpassa sig genom att minska sin konsumtion.

Mellan 80 och 90 procent av de låntagare som tog ett nytt blankolån, objektslån eller lånade med konto- eller kortkredit, hade uppgifter om inkomst och total lånebörda. För dessa kan vi beräkna en skuldkvot. Fördelningen av skuldkvoterna skiljer sig inte mycket åt mellan de olika typerna av nya lån (diagram 12). Det beror på att det i huvudsak är befintliga lån som bestämmer skuldkvotens storlek. För en låntagare som har gjort ett nytt fakturaköp finns uppgifter om inkomst och totala lån för mindre än 1 procent av låntagarna. Det gör fördelningen svår att jämföra med övriga lånetyper.²¹

Bolån påverkar skuldkvoten mycket

Den genomsnittliga skuldkvoten i stickprovet var 238 procent.²² Men det var stor skillnad beroende på om man hade ett bolån sedan tidigare eller inte. För de låntagare som hade ett bolån var skuldkvoten i genomsnitt cirka 450 procent. Och för de som inte hade ett bolån var skuldkvoten ungefär 56 procent. För de låntagare som tog ett nytt lån över 200 000 kronor och hade bolån sedan tidigare var den genomsnittliga skuldkvoten ungefär 530 procent. För de låntagare som inte hade bolån var skuldkvoten cirka 164 procent (diagram 13).

De genomsnittliga skuldkvoterna ökar med inkomst (diagram 14). Skuldkvoten i storstadsområdena var i genomsnitt högre än i andra delar av landet. Allra högst var den i Stockholm. Låntagare mellan 35

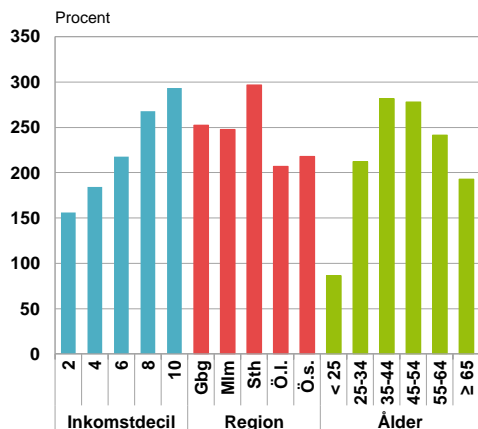
19 Total lånebörda mot säkerhet och utan säkerhet inklusive det nya lånet i stickprovet.

20 I tidigare rapporter har skuldkvoten beräknats med inkomst efter skatt, därför är inte resultaten jämförbara.

21 Därför har låntagare med fakturaköp tagits bort i diagram 12, 13 och 14.

22 Långivarna har rapporterat både inkomst och total skuld för 63 551 låntagare.

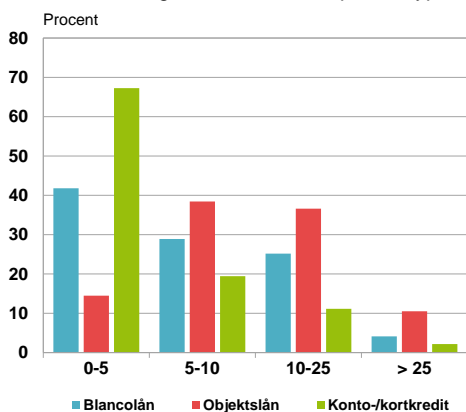
Diagram 14. Genomsnittlig skuldkvot fördelad på olika grupper

Källa: FI.

Anm.: Skuldkvoter över 2 000 procent och fakturaköp är exkluderade.

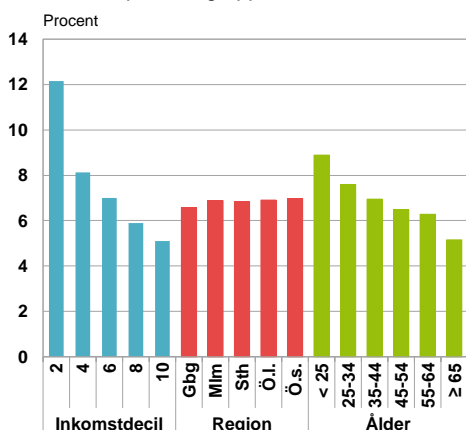
Diagram 15. Andel låntagare med olika lånebetalningskvoter fördelade på lånetyp

Källa: FI.

Anm.: Avser lånet i stickprovet. Beräkningarna bygger på totalt 75 580 låntagare där uppgifter om lånets ränta och amorteringstakt samt låntagarens inkomst finns. Låntagare med en lånebetalningskvot över 100 procent ingår inte.

Diagram 16. Genomsnittlig lånebetalningskvot fördelad på olika grupper

Källa: FI.

Anm.: Avser lånet i stickprovet. Låntagare med en lånebetalningskvot över 100 procent ingår inte.

och 44 år hade de högsta skuldkvoterna, i genomsnitt 282 procent. Det beror på att de ofta hade ett bolån. Den genomsnittliga skuldkvoten var lägst för de yngsta låntagarna, 86 procent.

LÅNTAGARE MED LÅGA INKOMSTER HAR HÖGST LÅNEBETALNINGSKVOTER

Ett annat mått på sårbarhet är hushållets lånebetalningskvot²³, där låntagarens månadsbetalning för lånet kan relateras till den disponibla inkomsten. Låntagarens månadsbetalning för lånet består i huvudsak av ränta och amortering. Amorteringen minskar lånebeloppet och räntan är kostnaden för lånet.

Ränteavdraget kan påverka lånets kostnad

Om låntagaren kan göra ett skatteavdrag²⁴ för sin räntebetalning blir räntekostnaden för lånet i slutändan lägre. Då vi inte har uppgifter om hushållets totala ränteintäkter och räntebetalningar vet vi inte om ränteavdrag är möjligt och kan därför inte beräkna den faktiska kostnaden för det enskilda lånet. Räntekostnaden behöver dessutom uppgå till minst 1 000 kronor per år för att ett ränteavdrag ska vara möjligt. Om vi utgår från en beräknad total räntekostnad för varje lån och uppskattar räntekostnaden för lånets första år²⁵, är det endast cirka 12 procent av låntagarna som kan göra ett ränteavdrag för det enskilda lånet i stickprovet. I princip alla konsumtionslån under 10 000 kronor får inte en årlig räntekostnad som möjliggör ränteavdrag.

De minsta lånen ger enskilt en väldigt låg lånebetalningskvot

I rapporten redovisas lånebetalningskvoten för det nya lånet, som innebär att vi underskattar den totala lånebetalningskvoten för de låntagare som har lån sedan tidigare. Beloppet låntagaren betalar varje enskild månad under löptiden varierar beroende på lånets amorteringstyp – rak amortering eller annuitetsbetalning. Vid beräkning av låntagarnas lånebetalningskvot använder vi betalningen för lånets första månad vid rak amortering. Under lånets första hälft innebär det att vi överskattar låntagarens månadsbetalning något jämfört med om annuitet hade används.

Ungefär 70 procent av låntagarna betalade fem procent eller mindre av sin disponibla inkomst i ränta och amortering på sitt nya konsumtionslån. Det beror på att sju av tio lån är ett fakturaköp där lånebeloppen är små jämfört med andra lånetyper. Bortsett från fakturaköp betalade ungefär hälften av låntagarna fem procent eller mindre. Knappt var tredje låntagare med ett nytt blancolån och

23 Skuldbetalningskvot

24 För att möjliggöra ett rätt till ränteavdrag behöver räntekostnaden minst uppgå till 1 000 kronor per år. Och låntagaren ska totalt sett ha ett underskott i kapital, det vill säga räntebetalningarna måste överstiga ränteintäkterna från exempelvis sparkonton och aktieutdelningar. Ränteavdraget är 30 procent upp till 100 000 kronor och 21 procent för den del som överstiger 100 000 kronor.

25 För löptider upp till 12 månader används totala räntekostnaden för lånet. För löptider över 12 månader beräknas räntekostnaden för det första året.

ungefär hälften av låntagarna med ett nytt objektslån betalade tio procent eller mer av sin inkomst i ränta och amortering (diagram 15). Den genomsnittliga lånebetalningskvoten var 8,6 procent för blacolån och 13 procent för objektslån. För konto- och kortkrediter hade knappt var sjätte låntagare en lånebetalningskvot på tio procent eller mer. Genomsnittet var cirka fem procent av den disponibla inkomsten.

Lånebetalningskvoten för det nya lånet minskar med ökad inkomst. I inkomstdecil 1 är genomsnittet 25 procent för att sedan succesivt minska till ungefär fem procent i inkomstdecil 10. Det finns inga tydliga skillnader mellan regioner. Låntagare under 25 år har i genomsnitt högre månadsbetalningar i förhållande till sin inkomst än äldre låntagare (diagram 16).

Kostnader för att låna

De flesta konsumtionslån i stickprovet var små och många är dyra i relation till storleken. Att låntagaren behöver ta små lån till höga räntor kan vara en indikation på att hen har en ansträngd ekonomisk situation. Små lån kan dessutom förvärra situationen för en redan utsatt individ och i värsta fall bli början på en skuldspiral. Många låntagare använder blancolån för att lösa tidigare lån. Det kan innebära en ökad risk för att låntagaren bygger upp sina skulder, men kan samtidigt vara en indikation på att hen aktivt söker efter bättre lånevillkor för sina befintliga lån.

Tabell 9. Genomsnittlig ränta för blancolån fördelad på lånestorlek (tkr) och långivartyp
Procent

Låne- storlek	Nominell ränta		Effektiv ränta		Andel av låntagare	
	KKRI	Övriga	KKRI	Övriga	KKRI	Övriga
< 2	39	9	16695	11	7	0,5
2-5	37	15	1529	16	19	0,9
5-10	28	10	183	14	16	3
10-20	22	8	51	10	19	9
20-50	19	7	24	9	27	23
50-100	13	7	16	8	8	24
100-200	11	6	12	7	4	21
> 200	11	7	12	7	0,9	19
Total	25	7	1478	8	100	100

Källa: FI.

Anm.: Maximal effektiv ränta vid inrapportering var satt till 99 900 procent, vissa lån översteg denna gräns. "KKRI" är konsumentkreditinstitut och "Övriga" avser övriga långivare i kartläggningen – storbanker, nischbanker kreditkortsbolag och säljfinansbolag. Beräkningarna använder 2227 respektive 18 747 låntagare med nya blancolån. FI:s stickprov avser lån från våren 2019, det vill säga efter de nya bestämmelserna om högkostnadskrediter trädde ikraft. (Se fördjupningsruta om utvärdering av högkostnadskrediter sid. 17).

KOSTNADEN BEROR PÅ RÄNTA OCH LÖPTID

FI:s kartläggning visar att både den nominella och effektiva räntan är högre för små lån än för stora (tabell 9). Lån hos konsumentkreditinstitut hade betydligt högre räntor än lån hos övriga långivare. Små lån från konsumentkreditinstitut hade den högsta nominella och effektiva räntan i kartläggningen. Konsumentkreditinstituten erbjuder ofta små blancolån med korta löptider. Ungefär en fjärdedel av låntagarna tog ett lån på 5 000 kronor eller mindre. Det genomsnittliga blancolånet var ungefär 26 000 kronor och hade en löptid på 3,6 år.²⁶

Eftersom återbetalningsperioden är kort tar konsumentkreditinstituten ut en högre ränta än övriga långivare. Det är en del av affärsmodellen – en långivare kan tjäna pengar på ett stort lån under lång tid eller på ett litet lån under kort tid. I det senare fallet sätter långivaren ofta en hög ränta. Vissa bolag erbjuder också lån med kort löptid och hög ränta till låntagare som anses mer riskfyllda (exempelvis hushåll med betalningsanmärkningar).

Ett räntefritt lån kan framstå som kostnadsfritt för en konsument. Men långivaren tar ofta ut olika avgifter för dessa lån. Räntefria blancolån och räntefria objektslån är mycket ovanliga. I många fall är konto- och kortkrediter samt fakturaköp räntefria om de betalas tillbaka före förfallodatomet.

ANNUITETSLÅN KOSTAR MER ÄN LÅN MED RAK AMORTERING

Konsumtionslån kan amorteras rakt eller som annuitet. Rak amortering betyder att låntagaren amorterar lika mycket varje månad under hela lånets löptid. Den månatliga räntebetalningen minskar då över tid, eftersom lånet gradvis krymper. Ett annuitetslån innebär i stället att månadsbeloppet är detsamma under hela löptiden så länge

²⁶ Det genomsnittliga blancolånet hos en storbank uppgår till nästan 110 000 kronor och hade en löptid på ungefär 6,6 år.

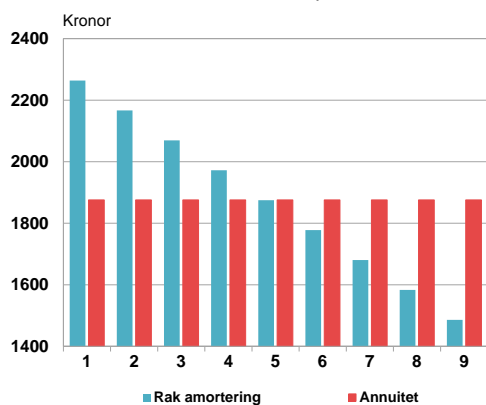
Tabell 10. Beräknad kostnad (återbetalning) för ett blancolån i FI:s stickprov
Kronor och procent

	Annuitet	Rak
Lån (kr)	150 000	
Effektiv ränta (procent)	7	
Löptid (månader)	108 (9 år)	
Belopp första månaden (kr)	1 876	2 264
Belopp sista månaden (kr)	1 876	1 397
Total räntebetalning (kr)	52 602	47 688
Total återbetalning (procent)	135	132

Källa: FI.

Anm.: Beräkningarna är baserade på genomsnittlig ränta och löptid för blancolån mellan 100 000 och 200 000 kr. Total återbetalning beräknas genom att dela totala lånebetalningen (amortering + ränta) för lånet med lånebeloppet.

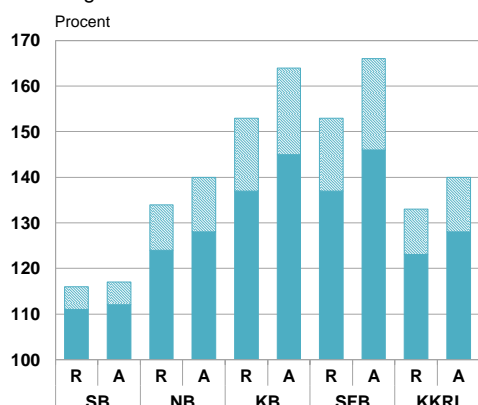
Diagram 17. Månadsbetalning över löptiden för ett blancolån i FI:s stickprov

Källa: FI.

Anm.: Diagrammet visar månadsbetalningen (ränta plus amortering) för första månadsfakturan år 1 till år 9 vid rak amortering och annuitet. Lånebelopp, ränta och löptid är samma som i tabell 7.

Diagram 18. Genomsnittlig total återbetalning för ett blancolån uppdelat på amortering och långivare

Källa: FI.

Anm.: Diagrammet visar den genomsnittliga återbetalningen (räntor plus amorteringar delat med lånets storlek). Den helfyllda delen av stapeln visar den faktiska kostnaden efter ränteavdrag om det tillämpas på lånet. (Se fotnot 19). R är rak amortering och betyder att lika mycket amorteras varje månad under hela lånets löptid. A är annuitet och innebär i stället att månadsbeloppet är detsamma under hela löptiden.

räntan är oförändrad.²⁷ Däremot förändras fördelningen mellan ränta och amortering över tid. I början av löptiden består den största delen av månadskostnaden av räntebetalningar. Sedan ökar amorteringarnas andel av betalningen. Ungefär 65 procent av blancolånen med redovisad amorteringstyp i kartläggningen var annuitetslån. Annuiteter var vanligast bland objektslån och de hade ofta en högre nominell ränta än lån med rak amortering.

Vi använder ett exempellån från stickprovet på 150 000 kr med en effektiv ränta på sju procent och en löptid på nio år för att visa skillnaden i månadsbetalningar och total återbetalat belopp under lånets löptid (tabell 10). Första månadsfakturan²⁸ för låntagaren blir i exemplet cirka 20 procent högre vid rak amortering medan sista månadsfakturan blir cirka 25 procent lägre. I mitten av lånets löptid är skillnaden som minst mellan rak amortering och annuitet (diagram 17).

Annuitetslån har vissa fördelar. Till exempel är månadsbetalningen fast och lägre än vid rak amortering under första halvan av lånets löptid. Men annuitetslån kan vara förknippade med risker.²⁹ Om lånet ersätts med ett nytt lån efter en kort tid har låntagaren endast amorterat en liten del av lånet. Efter en omläggning (till ett nytt annuitetslån) ökar den del av månadsbetalningen som består av ränta. Men eftersom annuitetslån ofta har en längre löptid än lån med rak amortering innebär de lägre månadskostnader än motsvarande lån med rak amortering. Det är därför inte säkert att låntagaren alltid föredrar den lägsta totala återbetalningen (total räntebetalning plus amorteringar).

Annuitetslån ger en högre total återbetalning. Den genomsnittliga återbetalningskvoten (total återbetalning genom lånets storlek) för ett blancolån var högst för kreditkortsbolag och säljfinansbolag (diagram 18). För blancolån i storbanker uppgår räntebetalningen i genomsnitt till runt 16 procent³⁰ av lånets storlek. Om låntagaren kan göra ett ränteavdrag är den faktiska kostnaden för lånet mindre än den totala återbetalningen. För att ungefärligen visa effekten utgör den mörka delen av staplarna i diagram 18 den totala återbetalningen efter ränteavdrag.³¹

27 Om räntan ökar kan också månadskostnaden öka.

28 Om vi antar att lånet börjar betalas i januari år 1 och att sammanlagt 12 betalningar görs för varje kalenderår.

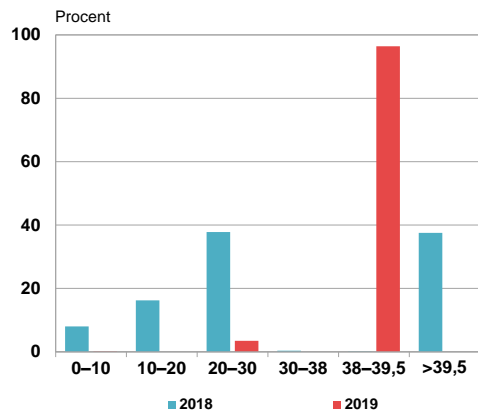
29 Se "Konsumentskyddet på finansmarknaden (2017)", Finansinspektionen.

30 Amorteringen utgör 100 procent av den totala återbetalningen och den resterande andelen utgörs av räntebetalningar. Räntebetalningarna är detsamma som räntekostnaden om låntagaren inte gör något ränteavdrag.

31 Avdraget tillämpas i exemplet på samtliga blancolån, oavsett storlek eller vilken ytterligare information om låntagaren som finns tillgänglig.

FÖRDJUPNING – Utvärdering av högkostnadskrediter

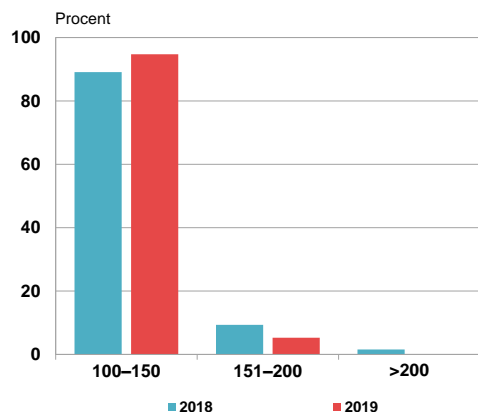
R1.1 Låntagare med högkostnadskrediter fördelade på nominell ränta (procent)

Källa: FI

Anm.: Data för 2018 samlades in innan reformen trädde i kraft och data för 2019 samlades in efter reformen.

R1.2. Återbetalningskvot för låntagare med högkostnadskrediter (procent)

Källa: FI

Anm.: Total återbetalning avser både ränta och amortering.

Högkostnadskrediter är lån till konsumenter där den effektiva räntan överstiger referensräntan plus 30 procentenheter. Lånen kallades tidigare för snabb lån. Lånens storlek är vanligen mellan 500 och 20 000 kronor och löptiden är ofta kort. För att stärka konsumentskyddet och minska riskerna för överskuldssättning tillsatte regeringen en utredning av högkostnadskrediter 2015. Utredningen föreslog flera åtgärder – bland annat ett tak för den nominella räntan (på referensräntan plus 40 procentenheter) och ett tak för de totala kostnaderna (att de får vara högst lika stora som lånet). Åtgärderna trädde i kraft 1 september 2018.

De nya bestämmelserna för högkostnadskrediter förbjuder inte produkten. Men de begränsar hur mycket långivaren får ta betalt. Det betyder att det fortfarande finns högkostnadskrediter. Men antalet högkostnadskrediter har minskat kraftigt.

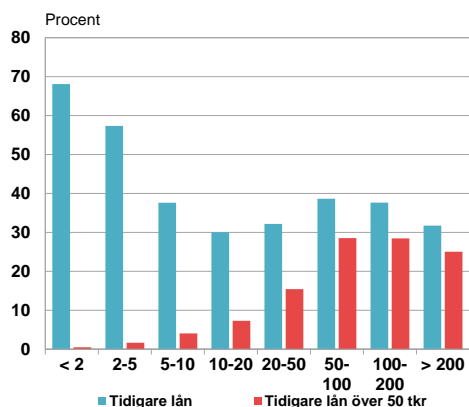
Räntetaket har haft en normerande effekt. Över 96 procent av låntagare med högkostnadskrediter 2019 hade en nominell ränta mellan 38 och 39,5 procent (Diagram R1.1). I det spannet fanns nästan inga lån innan reformen. Kostnadstaket har i praktiken inte inneburit så mycket för nyutlåningen, eftersom det endast var 1,5 procent av låntagarna som låg över kostnadstaket före reformen infördes (Diagram R2). Däremot kan kostnadstaket dämpa avgifter som tillkommer vid betalningsproblem.

Andersson m.fl. (2020) presenterar modellskattningar som visar att de som påverkades av reformen lånade nästan sju procent mer än utan reformen.³² Det beror troligen på att deras lån har blivit billigare. Sammantaget har deras lånekostnad minskat med åtta procent. Det gör dessa låntagare mindre sårbara. Det är framför allt små lån och lån till låginkomsttagare och unga som har minskat till följd av reformen.

Alla blancolån är inte högkostnadskrediter. Den totala effekten på blancolånen är därför mindre än för högkostnadskrediterna. Totalt har blancolån under 50 000 kronor minskat med nästan en fjärdedel som en följd av reformen.

³² Se Andersson, M.K., Aranki, T. och Hult, A. (2020) "Färre högkostnadskrediter efter nya regler, FI-analys 22, Finansinspektionen.

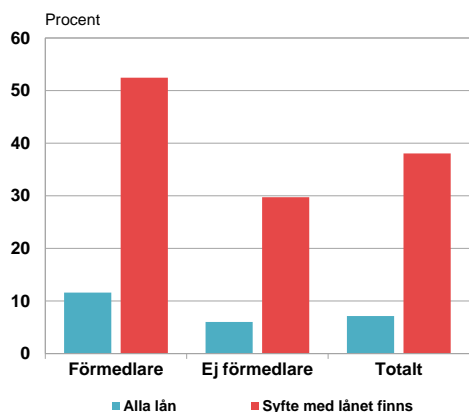
Diagram 19. Andel med tidigare lån hos bolaget uppdelat på lånestorlek (tkr)

Källa: FI.

Anm.: Beräkningarna är baserade på 316 593 låntagare.

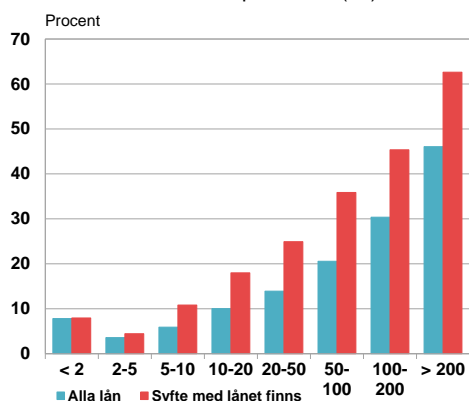
Diagram 20. Andel blancolån som avser lösen av tidigare lån

Källa: FI.

Anm.: Den blåa stapeln visar andelen blancolån som avser lösen av tidigare lån bland alla blancolån i stickprovet. Den röda stapeln visar andelen bland de blancolån där ett lånesyfte finns. Beräkningarna är baserade på 21 163 blancolån där syfte finns för cirka 60 procent av lånen.

Diagram 21. Andel blancolån som används för lösen av lån fördelat på storlek (tkr)

Källa: FI.

Anm.: Se anmärkning för diagram 20.

SMÅ LÅN KAN VARA BÖRJAN PÅ EN STOR SKULD

När en låntagare tar flera små lån, kan skulder byggas upp. Nästan 70 procent av de som tog ett räntebärande lån under 2 000 kronor hade sedan tidigare ett räntebärande lån i samma bolag (diagram 19). Det innebär att majoriteten av de nya låntagarna som tog ett litet lån, redan hade minst en räntebärande kredit före de tog det nya lånet. De som tidigare hade ett lån hos ett säljfinansieringsbolag tog vanligtvis ett litet nytt lån. Hos övriga långivare tog knappt var femte låntagare med ett befintligt lån ett nytt lån som var större än 100 000 kronor. Att en låntagare bygger upp skulder på detta sätt, kan i förlängningen leda till stora skulder för låntagaren. Nästan var tredje låntagare som lånade mellan 50 000 och 200 000 kronor hade sedan tidigare lån på över 50 000 kronor hos samma bolag.

En låntagare som redan har små marginaler i sin ekonomi och använder små lån för att klara sin vardag, kan få betalningssvårigheter. Små lån kan därför vara tecken på skulduppbyggnad.³³ Men det kan också vara tecken på att hushållet redan har en stor lånebörd eller betalningssvårigheter.

Blancolån används ofta för att lösa tidigare lån

Syftet till varför låntagare tar blancolån varierar. För ungefär 40 procent av blancolånen i FI:s kartläggning var låntagarens syfte okänt.³⁴ Där uppgiften fanns var den vanligaste angivna orsaken till lånet att lösa andra lån och krediter.³⁵ Andra vanliga syften som låntagaren uppgav var köp av fordon, förbättring av bostad eller övrig konsumtion.

Ungefär 23 procent av samtliga blancolån används för att lösa befintliga lån och krediter. För lån över 100 000 kronor var andelen dubbelt så hög. När låntagare angett ett syfte för lånet är andelen 38 procent för alla lånebelopp och 54 procent för lån över 100 000 kronor. Det var vanligare att låntagare använde blancolån genom en förmedlare³⁶ för att lösa andra lån och krediter (diagram 20).

Låntagare med stora lån löste oftare befintliga lån än de med små lån. För lån över 200 000 kronor användes nästan hälften av lånen för detta syfte. Där låntagare angett ett syfte för lånet användes knappt två tredjedelar av lånen över 200 000 kronor för att lösa andra lån och krediter (diagram 21).

33 Se diskussion om överskuldssättning i "Stärkt konsumentskydd på marknaden för högkostnadskrediter", SOU 2016:68.

34 Andelen blancolån där syfte finns angivet i ungefär samma utsträckning både för små och stora lånebelopp.

35 De lån som löses kan vara av olika typer, till exempel högkostnadskrediter, kreditkortsskulder eller andra blancolån.

36 Kreditförmedlare fungerar som mellanhänder mellan en konsument eller företag och en långivare.

Låntagares betalningsförmåga

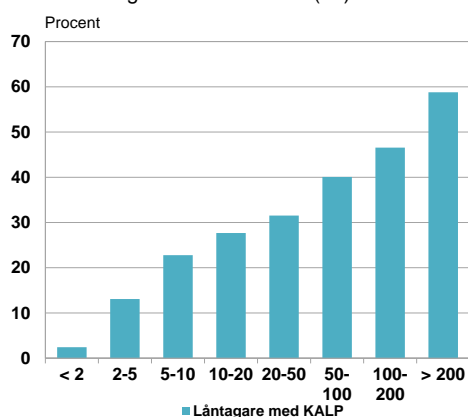
Stora lån föregås oftare av en mer omfattande kreditprövning än små lån. Det var framförallt fakturaköp med små lånebelopp som resulterade i betalningspåminnelser och inkassokrav under lånets första månader. Ungefär 4,5 procent av låntagarna fick ett inkassokrav. Det är lägre än förra årets kartläggning då motsvarande andel var sju procent. FI:s stresstester visar att många låntagare kan behöva betala mer än halva sin inkomst efter skatt i ränta och amorteringar om räntan ökar. De låntagarna kan få betalningsproblem eller tvingas dra ner sin konsumtion.

Tabell 11. Typ av kreditprövning uppdelad på olika typer av långgivare

	Procent			
	KALP	Skuldkvot	Intern riskklass	Extern riskklass
SB	40	71	58	100
NB	22	35	57	67
OB	60	0	40	86
KB	54	46	54	64
SFB	0	0	91	94
KKRI	88	30	52	46
Samtliga	11	11	81	89

Källa: FI.

Diagram 22. Andel låntagare med KALP-beräkning i olika lånintervall (tkr)

Källa: FI.

Anm.: Staplarna visar andelen låntagare i varje intervall där det finns en KALP-beräkning.

Det är långgivarens ansvar att avgöra om låntagaren har förutsättningar att klara betalningarna för ett lån.³⁷ Om en låntagare får problem med att betala sina lån kan det leda till att långgivaren drabbas av kreditförluster. Kreditprövningen är därför viktig både för långgivaren och för låntagaren.³⁸ Långgivarna använder bland annat låntagarens inkomster, utgifter och lån för att bedöma återbetalningsförmågan. FI bedömer låntagarnas motståndskraft och återbetalningsförmåga genom stresstester, där räntan ökar eller inkomsterna minskar.

METODER I LÅNGIVARES KREDITBEDÖMNINGAR

Kartläggningen visar att långgivarna använder olika metoder i sina kreditbedömningar. Vid fakturaköp finns inget lagkrav på kreditprövning. Därför saknas ofta uppgifter som används vid eventuella kreditbedömningar för denna typ av lån.

Ofta görs kreditbedömningarna av de andra lånetyperna enligt följande:

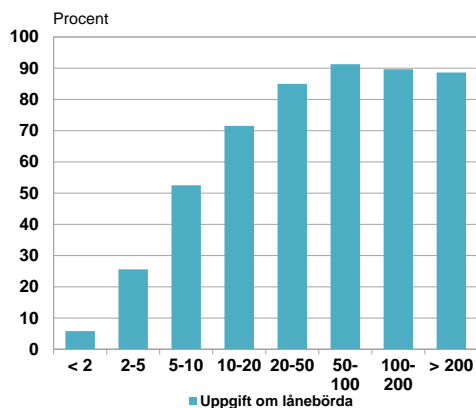
- Långgivaren beräknar en kvar att leva på-kalkyl (KALP). Det är den metod som mest ingående analyserar betalningsförmågan.³⁹
- Långgivaren tar in uppgifter om låntagarens inkomster och skulder (dess skuldkvot). Skuldkvoten (tillsammans med ränta och amortering) kan ses som en förenklad variant av KALP, men tar endast hänsyn till inkomster och lånebetalningar.
- Långgivaren använder en intern eller extern metod för att klassificera låntagarens risk.

³⁷ Se konsumentkreditlagen (2010:1846). För vissa fakturakrediter finns undantag (4 § 1 konsumentkreditlagen).

³⁸ Det är Konsumentverket som bedriver tillsyn över konsumentkreditinstitutens kreditprövning.

³⁹ I KALP-beräkningen drar långgivaren av hushållets kostnader från inkomsterna. Beräkningen ska normalt visa överskott för att långgivaren ska bevilja lånet.

Diagram 23. Andel låntagare med uppgifter om lånebörda i olika lånintervall (tkr)

Källa: FI.

Anm.: Staplarna visar andelen låntagare i varje intervall där det finns uppgift om lånebörda vid kreditillfället.

Flera av långgivarna kombinerar olika metoder i sina kreditbedömningar. En långgivare kan exempelvis både beräkna en skuldkvot, göra en KALP-beräkning och ta en kreditupplysning. Uppgifter som ligger till grund för en kreditprövning hämtas både direkt från konsumenten och från externa källor, till exempel kreditupplysningsföretag.

Kvar att leva på-beräkningen vanligast för större lån. Majoriteten av lånen från storbankerna, objektsfinansieringsbolagen och konsumentkreditinstituten hade föregåtts av en KALP-beräkning (tabell 11). En sådan beräkning används framför allt vid blancolån och lån mot annan säkerhet än bostad. Men eftersom långgivare gör olika beräkningar, kan det vara svårt att göra en helt rättvisande jämförelse mellan låntagarnas ekonomiska förutsättningar. Vissa långgivare utgår från låntagarens inkomst samt räntor och amorteringar på låntagarens samtliga lån, faktiska övriga bostadskostnader och schabloner för levnadsomkostnader.⁴⁰ Andra långgivare använder i sina beräkningar exempelvis Konsumentverkets schabloner för levnadsomkostnader, skulder hos det egna bolaget och låntagarens inkomst.

Det finns ett tydligt samband mellan lånets storlek och hur vanligt det är att långgivaren gör en KALP-beräkning (diagram 22). Om lånet var mellan 2 000 och 5 000 kronor beräknas KALP i 13 procent av fallen. Om lånet var större än 200 000 kronor används beräkningen för nästan 60 procent av låntagarna.

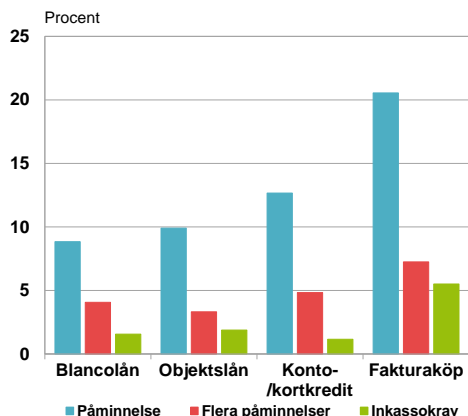
Total lånebörda och beräkning av skuldkvot

Vissa långgivare bedömer låntagarens återbetalningsförmåga genom att beräkna skuldkvoten. En låntagare med en låg skuldkvot är vanligtvis mindre känslig för räntehöjningar eller inkomstförsämringar och bedöms därför vara mer motståndskraftig än en låntagare med hög skuldkvot. För en majoritet av lånen hade stor- och nischbankerna tillräcklig information för att kunna beräkna låntagarnas skuldkvoter. Av de som lånade över 200 000 kronor, och där långgivaren inte gjorde en KALP-beräkning, hade 56 procent en redovisad skuldkvot. Och av de lån som hade en rapporterad skuldkvot hade långgivarna i nästan samtliga fall haft uppgifter om hushållets totala lån vid tidpunkten för kreditbeslutet.

FI:s kartläggning visar att det finns långgivare som helt saknar uppgifter om hushållets totala lånebörda. Dessutom tar nästan inga långgivare in uppgifter om studielån. För blancolån, objektslån samt konto- och kortkrediter finns uppgifter om total lånebörda för mellan ungefär 80 och 90 procent av låntagarna. Men för fakturaköp, som normalt består av relativt små krediter, finns motsvarande uppgifter endast för cirka fem procent av låntagarna. Uppgifter om total lånebörda saknas främst för lån som är mindre än 5 000 kronor, där fakturaköp är vanliga (diagram 23).

⁴⁰ Se Finansinspektionen (2019), "Den svenska bolånemarknaden".

Diagram 24. Andelen låntagare med betalningspåminnelse och inkassokrav för olika lånetyper

Källa: FI

Anm.: Avser lånets första månader.

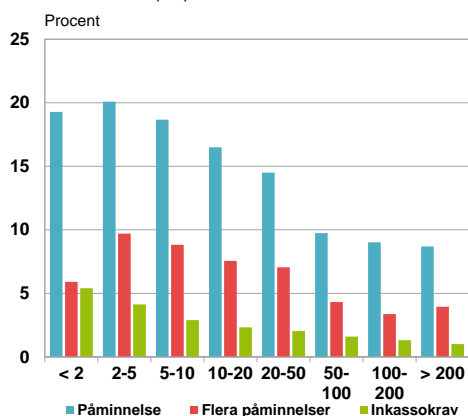
Tabell 12. Andelen blancolåntagare med betalningspåminnelse och inkassokrav i olika lånintervall (tkr)

Lånestorlek	Påminnelse	Flera påminnelser	Inkassokrav
< 2	11,5	0,8	6,3
2-5	24,9	9,3	10,1
5-10	11,5	5,6	4,2
10-20	8,8	3,9	2,2
20-50	8,2	4,1	0,9
50-100	7,9	3,9	1,4
100-200	7,8	3,5	0,7
> 200	8,6	4,0	0,8

Källa: FI

Anm.: Avser lånets första månader.

Diagram 25. Andelen låntagare med betalningspåminnelse och inkassokrav i lånintervall (tkr)

Källa: FI.

Metoder för riskklassificering

De flesta långgivare kompletterar sin KALP- eller skuldkvotsberäkning med metoder för riskklassificering. Men det finns långgivare som enbart använder riskklassificering. Metoderna utgår vanligtvis från olika uppgifter om låntagaren och beräknar risken att låntagaren inte klarar av att betala tillbaka lånet. Låntagaren tilldelas en riskklass som hjälper långgivaren att bedöma låntagarens kreditvärdighet. Samtliga långgivare har riskklassificerat nästan alla sina låntagare med en intern eller extern metod (tabell 12).

Kreditupplysningar

Långgivarna använder ofta kreditupplysningar i sina kreditprövningar. En kreditupplysning kan bland annat innehålla information om låntagarens inkomster, lån och eventuella betalningsanmärkningar. Men en kreditupplysning behöver inte innehålla samtliga lån som en konsument har, eftersom alla långgivare inte rapporterar uppgifter om skulder till kreditupplysningsföretag. Alla kreditupplysningsföretag tillhandahåller inte heller uppgifter om låntagares lån. Dessutom uppdateras inte alltid kreditupplysningsföretagens engagemangsregister i realtid.⁴¹

PÅMINNELSER OCH INKASSOKRAV KAN VARA TECKEN PÅ BETALNINGSPROBLEM

Påminnelser och inkassokrav kan vara tecken på att en låntagare har svårigheter att betala av på lånet.⁴² Andelen hushåll med betalningspåminnelser under lånets första månader⁴³ var dubbelt så hög för lånetypen fakturaköp jämfört med övriga lånetyper. Andelen låntagare med inkassokrav var nästan fyra gånger så hög för de som gjort fakturaköp än för övriga låntagare (diagram 24).

Totalt hade ungefär var femte låntagare fått minst en betalningspåminnelse och knappt sju procent hade fått två påminnelser eller fler. För blancolån, objektslån samt konto- och kortkrediter var andelen ungefär hälften så hög. Cirka 4,5 procent av låntagarna i stickprovet hade fått ett inkassokrav under lånets första månader. Motsvarande andel i förra årets kartläggning var sju procent.⁴⁴ Både

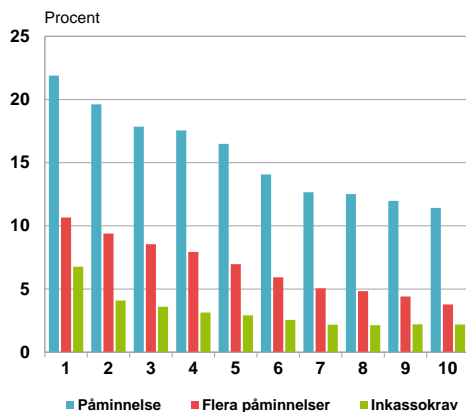
41 Se FI:s regeländringsförslag i Konsumentskyddsrapporten 2020.

42 Även lån som leder till betalningsanmärkningar eller skickats till Kronofogden är tecken på betalningsproblem. Uppgifter om överförda skulder till Kronofogden finns i kartläggningen. Uppgifterna avser endast lånets första månader. Ungefär en procent av låntagarna hade ett lån som gått vidare till Kronofogden. Det är dock svårt att uppskatta den faktiska andelen, eftersom flera bolag säljer lånen vidare till annan aktör, till exempel ett inkassobolag, innan de går vidare till Kronofogden.

43 För konto- och kortkrediter och fakturaköp har betalningspåminnelse och inkassokrav uppstått under kreditens första tio månader efter nyttjandet. För övriga lånetyper hade de uppstått under lånets första fem månader. I de fall en låntagare tagit mer än ett lån hos samma långgivare under stickprovperioden kan låntagaren ha fått två påminnelser eller mer för ett enskilt lån eller till exempel en påminnelse för lån A och en påminnelse för lån B.

44 Minskningen kan bero på en minskad andel små högkostnads krediter i stickprovet men det kan inte uteslutas att minskningen har att göra med skillnader i rapporteringen mellan stickproven.

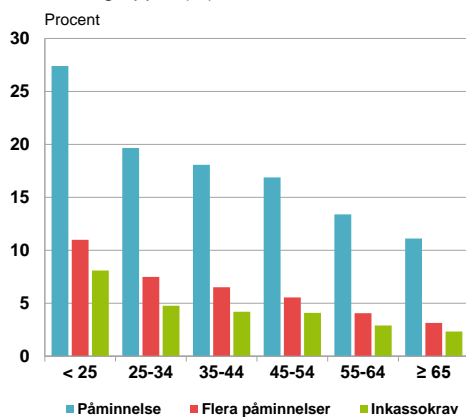
Diagram 26. Andelen låntagare med betalningspåminnelse och inkassokrav för olika inkomstdeciler

Källa: FI.

Anm.: Avser lånets första månader.

Diagram 27. Andelen låntagare med betalningspåminnelse och inkassokrav i åldersgrupper (år)

Källa: FI.

Anm.: Avser lånets första månader.

Tabell 13. Andelen låntagare med betalningspåminnelse och inkassokrav för olika långivartyper

Långivartyp	Påminnelse	Flera påminnelser	Inkassokrav
SB	7,1	2,6	0,6
NB	24,5	5,3	3,8
OB	8,4	3,1	1,1
KB	7,0	2,9	0,3
SFB	19,1	7,3	5,3
KKRI	40,2	14,2	8,6
Totalt	18,3	6,6	4,5

Källa: FI.

Anm.: Avser lånets första månader.

påminnelser och inkassokrav är vanligast för små lån där uppgifter om lånebörda och KALP-beräkning ofta saknas (diagram 25). För blancolån mellan 2 000 kronor och 5 000 kronor fick mer än var tionde låntagare ett inkassokrav. För stora blancolån var motsvarande andel mindre än en procent (tabell 12).

Andelen låntagare med inkassokrav minskar med storleken på det nya lånet. Det kan bero på att kreditprövningen är mer omfattande för större lån. Men det kan också bero på att de extra kostnaderna (genom dröjsmålsränta) ofta blir större om ett större lån missköts. Bland låntagare med låga inkomster var det vanligare med betalningspåminnelser och inkassokrav jämfört med låntagare med höga inkomster. I inkomstdecil 1 och 2 har omkring tio procent av låntagarna två betalningspåminnelser eller fler (diagram 26).

Unga låntagare får fler påminnelser och inkassokrav

Det var vanligare att låntagare under 25 år får en eller flera betalningspåminnelser. Var fjärde låntagare i denna ålderskategori fick en påminnelse och mer än var tionde fick två eller flera under lånets första månader. Ungefär åtta procent av låntagarna under 25 år fick ett inkassokrav, det är nästan dubbelt så hög andel som för andra låntagare. Och fyra gånger högre än låntagare som är 65 år eller äldre (diagram 27).

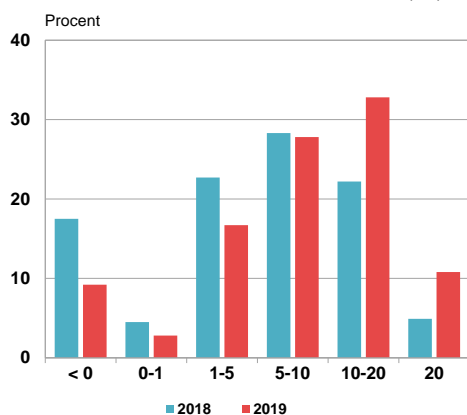
Många fakturaköp leder till inkasso jämfört med andra lånetyper

Antalet påminnelser skiljer sig åt mellan olika lånetyper och långgivare. Låntagarna med blancolån fick ungefär nio procent minst en påminnelse under lånets första fem månader. För fakturaköp var andelen 21 procent. Bland låntagarna med konto- och kortkrediter var andelen 13 procent, men för dessa krediter kan påminnelsen ha uppkommit under de första tio månaderna. Det var vanligare att en låntagare som har tagit ett nytt lån hos en nischbank, säljfinansbolag eller ett konsumentkreditinstitut fick en betalningspåminnelse eller ett inkassokrav (tabell 13). Det är även vanligare att låntagare får inkassokrav för lån de har tagit hos dessa institut. Mer än åtta procent av låntagarna hos konsumentkreditinstitut fick ett inkassokrav. Det tyder på att många låntagare kan ha betalningssvårigheter.

Vissa lån till kronofogden under lånets första månader

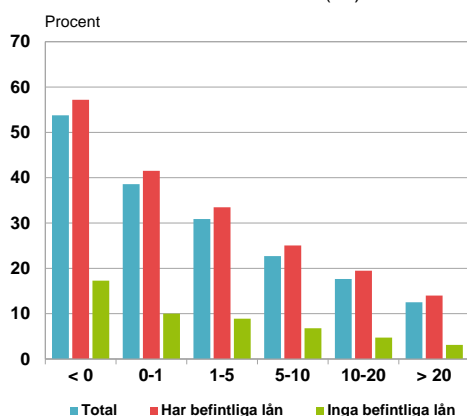
Av de blancolån som resulterade i ett inkassokrav hade 0,2 procent lämnats vidare till Kronofogden inom de första fem månaderna. Motsvarande siffra för fakturaköp var 1,4 procent. Ungefär två procent av låntagarna under 25 år fick sitt lån skickat till Kronofogden. Det kan jämföras med ungefär 0,4 till en procent för övriga åldersgrupper. Men för att hamna hos Kronofogden inom fem månader (tio månader för konto- och kortkrediter) efter utbetalning måste låntagaren tidigt ha avvikit från betalningsplanen. FI har ingen information om lånen efter de första månaderna. Det betyder att fler låntagare kan ha fått inkassokrav och fler lån kan ha lämnats över till Kronofogden.

Diagram 28. Fördelning av hushåll i olika intervall för månadsöverskott med lån (tkr)

Källa: FI.

Diagram 29. Lånebetalningskvot i olika intervall för månadsöverskott (tkr)

Källa: FI.

Anm.: Diagrammet visar räntebetalningar och amorteringar i förhållande till inkomst efter skatt 2019.

BEDÖMNING AV LÅNTAGARES MOTSTÅNDSKRAFT

FI stresstestade i låntagarnas månadsöverskott för att se hur stark motståndskraft de har mot försämrade ekonomiska förutsättningar. Exempel på sådana förändringar är räntehöjningar och inkomstbortfall. I stresstesterna ingår de ensamlåntagare⁴⁵ där det finns fullständiga uppgifter om inkomst, total lånebörda och dess delposter.⁴⁶ Uppgifterna finns för knappt 13 procent av samtliga låntagare, och för drygt hälften procent av alla lån som är större än 20 000 kronor.⁴⁷ Data består av 65 procent konto- och kortkrediter, 25 procent blacolån och 10 procent objektslån.⁴⁸

FI har använt en förenklad *kvar-att-leva-på*-beräkning (KALP) som utgår från låntagarens inkomst efter skatt. Från inkomsten drar vi bort betalningar av ränta och amortering vid rak amortering för alla befintliga lån⁴⁹. Därefter används schabloner för levnadskostnader (som beror på antalet vuxna och barn i hushållet) och boendekostnader (som beror på om låntagaren äger eller hyr sin bostad).⁵⁰ KALP-beräkningen ger en uppskattning av låntagarens kassaflöde. Låntagare med underskott eller små överskott indikerar en lägre återbetalningsförmåga.

Men denna förenklade beräkning kan inte exakt fånga låntagarens faktiska situation. Låntagaren kan ha kostnader som är lägre eller högre än de vi använder. Låntagaren kan också till exempel ha ett sparande som kan användas om de ekonomiska förutsättningarna försämrar. Vi inkluderar räntebetalningen före ränteavdrag i beräkningarna. Ett alternativ hade varit att använda räntekostnaden efter avdrag. Skälet till att vi inte använder ränteavdraget är att vi inte vet vilka låntagare som jämkar och på så sätt minskar sina löpande lånebetalningar.⁵¹ Det ger också en mer rättvisande bild av låntagarens faktiska kassaflöde. Att inte inkludera ränteavdraget och att använda rak amortering i våra beräkningar kommer resultera i ett något lägre överskott och något högre lånebetalningskvoter. Resultaten kan därför tolkas som ett konservativt sätt att räkna.

45 Ungefär 98 procent av låntagarna stickprovet tar lånet utan medlåntagare.

46 Befintliga bolån, andra lån mot andra säkerheter och andra lån utan säkerhet.

47 Uppgifterna finns för ungefär 56 procent av låntagarna 2019 och för cirka 50 procent av låntagarna 2018.

48 Inga fakturaköp ingår då dessa saknar uppgifter om total lånebörda.

49 För tidigare lån som inte ingår i stickprovet använder vi olika schabloner för ränta och löptid.

50 Vi har använt schabloner för levnadskostnader och befintliga lån. Levnadsomkostnaderna är satta till Kronofogdens normalbelopp, som ligger till grund för löneutmätning och skuldsanering. Dessa är lägre än Konsumentverkets schabloner och kan därför tolkas som ett existensminimum.

51 För den som är anställd kan arbetsgivaren göra avdrag för ränta i preliminär A-skatt innan lönen betalas ut.

En femtedel av låntagarna har små överskott

Det genomsnittliga överskottet för nya låntagare 2019 (2018) var i utgångsläget ungefär 11 000 (6 900) kronor per månad. Även om marginalerna för de med överskott i genomsnitt framstår som goda, har en stor del av låntagarna låga överskott. Ungefär 21 (33) procent av låntagarna med överskott hade mindre än 5 000 kronor kvar efter nödvändiga utgifter varje månad. Totalt är det ungefär nio (17) procent av låntagarna som har underskott i utgångsläget (diagram 28).

De låntagare som inte hade ett befintligt lån när de tog det nya lånet 2019 betalade i genomsnitt ungefär sju procent av sin inkomst efter skatt i ränta och amorteringar (lånebetalningskvot). Det är ungefär en procentenhet mer än 2018. De låntagare som redan hade ett befintligt lån när de tog det nya lånet betalade lite mer än en fjärdedel av sin inkomst efter skatt i räntor och amorteringar. Vi ser även att lånebetalningskvoten minskar när KALP-överskottet ökar. Den genomsnittliga lånebetalningskvoten för låntagarna med underskott är cirka 54 procent. För låntagare med befintliga lån och ett överskott på 20 000 kronor eller mer är lånebetalningskvoten drygt 13 procent (diagram 29). Överlag ser vi att lånebetalningskvoterna är lite högre 2019 än 2018.

Ökade betalningar vid stressad ränta

Om räntan ökar med fem procentenheter på samtliga lån, så ökar månadsbetalningarna i genomsnitt med knappt en procent av inkomsten för de som inte hade ett lån sedan tidigare.⁵² För de nya låntagarna som hade en skuld med sig när de tog det nya lånet ökar månadsbetalningarna till i genomsnitt 43 procent av den disponibla inkomsten.

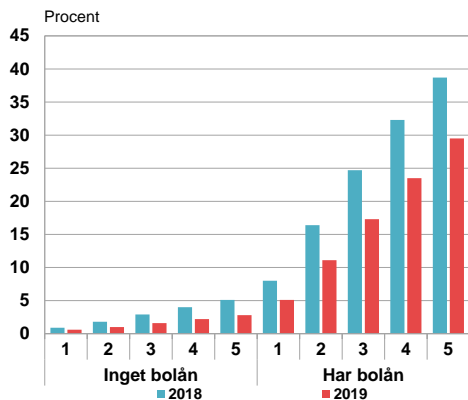
Bland låntagarna i kartläggningen som hade befintliga lån, har strax över 11 procent en lånebetalningskvot över 50 procent med dagens ränta. Om räntan ökar med fem procentenheter får ungefär 35 procent med befintliga lån en kvot på över 50 procent. Det indikerar att många låntagare kan få betalningssvårigheter när räntan ökar.

Underskott vid högre ränta

FI:s stresstest visar hur stor andel låntagare som får underskott vid ett räntepåslag på en till fem procentenheter. Räntepåslaget läggs både på det nya lånet och på låntagarens befintliga lån. I utgångsläget hade ungefär nio (17) procent av samtliga låntagare underskott. Bland de som hade bolån sedan tidigare låg andelen underskott på cirka 10 (19) procent i utgångsläget. För de som inte hade bolån sedan tidigare låg andelen på knappt 9 (16) procent.

⁵² Stresstestet är därmed ett realräntescenario, vilket är en förenkling. Troligen ökar även inkomsterna i en situation med stigande räntor.

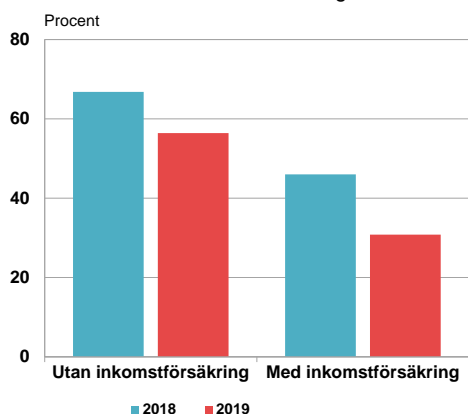
Diagram 30. Andel låntagare med överskott i utgångsläget som får underskott vid räntepåslag

Källa: FI.

Anm.: X-axeln visar räntepåslag i procentenheter.

Diagram 31. Andel låntagare med underskott med och utan inkomstförsäkring.

Källa: FI.

Vid två procentenheters högre ränta får ungefär sex (nio) procent av samtliga låntagare med ett överskott i utgångsläget ett underskott. För de låntagare som inte hade bolån var andelen med underskott cirka en (två) procent. Och för de som hade bolån låg andelen på ungefär 11 (16) procent (diagram 30).

Underskott vid arbetslöshet

FI har även beräknat hur stor andel som får underskott om de får arbetslöshetsersättning utan inkomstersättning (a-kassa) med de ersättningsnivåer som gällde när lånet togs 2019. Om samtliga låntagare blir arbetslösa är det ungefär 56 (67) procent av låntagarna som får ett underskott (diagram 31). Det är en ökning med ungefär 47 procentenheter jämfört med utgångsläget. Den höga andelen låntagare med underskott vid arbetslöshet beror bland annat på att ungefär 87 (81) procent av låntagarna har en inkomst före skatt som överstiger det maximala beloppen man kan få utan att ha en inkomstförsäkring.⁵³ Och ersättning från a-kassa ger inte rätt till jobbskatteavdraget. Om samtliga låntagare hade inkomstförsäkring, 80 procent av inkomsten före skatt utan lönetak, skulle andelen låntagare med underskott vara ungefär 31 (46) procent. Det är ungefär 22 procentenheter fler än i utgångsläget.

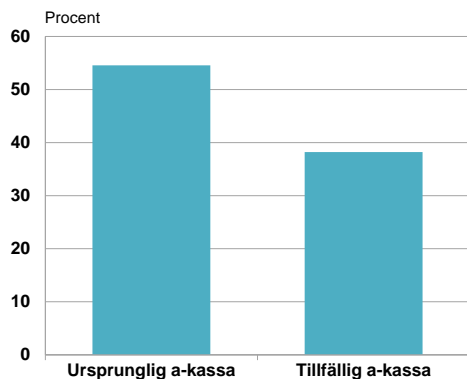
Stresstester tyder på något lägre risker under 2019

Stresstesterna tyder på att andelen låntagare som kan få problem att klara sin ekonomi ökar i en stressad situation. Även de hushåll som fortfarande har goda marginaler kan få ökade lånebetalningar i relation till inkomsten. Det kan leda till att de måste dra ned på sin konsumtion.

Hushåll som tog ett nytt konsumtionslån 2019 har något högre marginaler än de som tog ett nytt lån 2018. I kartläggningen 2019 hade ungefär nio procent av hushållen underskott, jämfört med cirka 17 procent 2018. Om räntan höjs med fem procentenheter skulle ungefär 16 procent av låntagarna som hade ett överskott, i stället få ett underskott. Motsvarande andel var cirka 21 procent 2018. De nya låntagarna 2019 är också lite mer motståndskraftiga mot inkomstbortfall. Vid arbetslöshet skulle ungefär 56 procent av låntagarna få ett underskott om vi antar att de saknar inkomstförsäkring, men får ersättning från a-kassan. Motsvarande siffra 2018 var 67 procent. Att de som tog ett nytt lån 2019 har lite bättre motståndskraft än de som tog ett lån året dessförinnan beror i första hand på att de i genomsnitt hade en högre inkomst.

⁵³ Den maximala ersättningen före skatt som en arbetstagare kan ansöka om är 910 kronor per dag under 22 dagar per månad. Det motsvarar 20 020 kronor per månad.

Diagram R3. Andel låntagare med underskott vid arbetslöshet med ursprunglig och tillfälligt förhöjd ersättningsnivå från a-kassan

Källa: FI.

Anm.: Beräkningarna avser år 2020, där data från stickprovet 2019 är framskrivet med amortering på lån och löneökningar.

Underskott vid arbetslöshet med tillfällig arbetslöshetsersättning

Coronaepidemin har haft en stor negativ påverkan på den svenska arbetsmarknaden. På grund av detta har riksdag och regering beslutat att lätta på villkoren för att få ersättning från a-kassan och har samtidigt höjt taket för ersättningen. Höjningen är tillfällig och gäller från och med den 13 april 2020 till och med den 3 januari 2021. Till exempel höjs taket för ersättning från 20 020 kronor till cirka 26 400 kronor per månad de första 100 dagarna. Grundersättningen höjs också från 8 030 kronor till 11 220 kronor per månad. FI har beräknat hur stor andel av de ensamhushåll som tog ett nytt lån 2019 som skulle få underskott vid arbetslöshet med de nya tillfälliga reglerna.

Om låntagarna som tog ett nytt konsumtionslån 2019 amorterade på alla lån, inte tog några nya lån under perioden och fick en nominell löneökning på 2,9 procent skulle andelen med underskott 2020 vara ungefär 55 procent med de villkor för a-kassa som gällde innan den tillfälliga ersättningsnivån. Det är cirka en procentenhet färre låntagare med underskott jämfört med 2019. Men med de tillfälliga reglerna i a-kassan skulle andelen låntagare med underskott minska med ungefär 17 procentenheter till cirka 38 procent.

Den stora minskningen i andelen med underskott beror bland annat på att de tillfälliga reglerna ökar taket för den maximala ersättningen. Ungefär 87 procent av låntagarna hade en inkomst över det icke-tillfälliga ersättningstaket. Och cirka 68 procent av låntagarna hade en inkomst över det tillfälliga taket. Resultatet visar att den tillfälligt höjda ersättningsnivån för de första 100 dagarna minskar andelen låntagare som får underskott på grund av arbetslöshet. Det beror på att många av låntagarna hade inkomster som var högre än den maximala ersättningen från a-kassan.

Finansinspektionen
Box 7821, 103 97 Stockholm
Besöksadress Brunnsgatan 3
Telefon +46 8 408 980 00
Fax +48 8 24 13 35
finansinspektionen@fi.se

www.fi.se